

Архиепископ константинопољски
и патријарх васељенски Вартоломеј са
епископом шумадијским Савом
испред Саборне цркве у Крагујевцу

Свети апостол Јаков, икона у лунети цркве Светог архистратига Михаила у Мокрину, рад Теодора Илића Чешљара из 1782. године

Ако неком од вас недостаје мудрости, нека иште од Бога који свима просто даје и не кори, и даје му се. Само нека иште с вером не сумњајући ништа. Јер који сумња сличан је морском валу који ветар подиже и тера.

(Посланица
Светог апостола
Јакова 1, 5-6)

Клиент

БРОЈ 1-6
ЗА 1993. ГОДИНУ
ДОНОСИ:

ЦРКВЕНЕ ПРИЛИКЕ У ДАНАШЊОЈ ШУМАДИЈСКОЈ ЕПАРХИЈИ У ВРЕМЕ АУСТРИЈСКЕ ОКУПАЦИЈЕ ОД 1718. ДО 1739. ГОДИНЕ Стр. 3

ПАРОХИЈЕ И ХРАМОВИ ДАНАШЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ У ШЕМАТИЗМИМА СРПСКЕ ЦРКВЕ ЗА 1895. И 1924. ГОДИНУ Стр. 6

Владан Костадиновић
ОСАМДЕСЕТОГОДИШЊИЦА СМРТИ
ПАТРИЈАРХА
ЛУКИЈАНА БОГДАНОВИЋА Стр. 15

Надежда Павловић
РАЗМИШЉАЊА СВЕТОГ САВЕ НА
ПОСЛЕДЊЕМ ПУТОВАЊУ МОРЕМ Стр. 21

Поред предања да је Саринац, непосредно после Косовске битке, градила побожна Сара, чије су сестре подигле Ралетинац и Денковац, до наших дана, од овог великог светилишта левачког краја, очували су се само трагови темеља. Међутим, ревносни верници у долини Дуленске реке почели су комплетну обнову старог манастира. Нови храм завршен је током 1993. године. У присуству великог броја верника из Левча освећен је од епископа шумадијског Саве, 19. септембра 1993. године, а након освећења, служена је Света архијерејска литургија.

Храм Вазнесења Господњег манастира Саринца скромних је димензија, али складно компонован, у духу средњовековне рашке архитектуре. Реч је о једнобродној грађевини са отвореним тремом на западној страни и петостраном плитком олтарском апсидом на истоку. Из над централног простора уздиже се масивна осмострана купола са великим декоративним крстом на врху. Црква је зидана од белих опека, фасаде су обраћене полихромно, а оквири око прозора и кровни венци су црвени. Засведена је полуобличастим сводом и покривена бакарним лимом.

ЗАШТО ТОЛИКО НОВИХ ЦРКАВА?

3 адужбинарски дух у српском народу је познат још од времена светих Немањића. Ни они, а ни потоњи задужбинари нису ни сањали, док су за своју душу подизали манастирске и парохијске цркве, да ће оне у историји нашега народа бити од одлучујућег значаја, посебно када нам други буду кројили границе наше државе.

Српски народ је подизао цркве у време и невреме, у слободи и ропству, у изобиљу и неимаштини, али се никада, до 1944. године, није у историји додило да му његови сопствени синови то нису дозвољавали. А то се нама догађало од 1944. године па све до наших дана. Међутим, ти исти одроди су давали дозволе неправославцима да подижу цркве и цамије. Зашто? Па, божјали су се Ватикана и ислама. Да им се не замере, а што су се замерили својој Цркви и своме народу није их болела глава. Шта су им могли учинити обесправљени православни верници, чији се верски живот могао одвijати само у четири црквена зида тамо где је било српског православног храма. А шта је било са осталима, који нису имали свога храма и који су годинама обилазили прагове месних канцеларија и скupштина општина? О томе ће историја тек да каже своју реч, јер ће сваког од тих силника поставити на своје место, а Црква много памти. Памти и свакога онога који је њеним члановима дао и чашу воде за ових две хиљаде година њенога постојања.

Зашто толико нових цркава? Ово питање постављају они који за протеклих пола века нису својој сабраћи давали дозволе да подижу нове цркве. А да су их давали као раније, па чак као и у турско време, јер су и Турци, бар у том погледу, били разумнији од њих, не бисмо били у ситуацији да их сада, у ово тешко време у сваком погледу, подижемо. Зар сада да Црква буде та која ће својим верницима забрањивати да се надокнади изгубљено време од 1944. године па до наших

дана, у коме се о слободи толико говорило, а она је верницима дељена на кашичицу.

Ко гради нове цркве? Граде их верници окупљени у једном селу, парохији или црквеној општини, а такође и поједини наши верници као задужбинари. Грађе се парохијске цркве и манастирске. Поред тога, обнављају се историјски храмови који су неколико стотина година били у рушевинама или су им сачувани само темељи.

Поменућемо прво завршене и освећене манастирске и парохијске цркве у Српској православној епархији шумадијској. То су: манастири Денковац и Саринац и парохијски храмови у Великој Иванчи, Јагодини, Стрижилу, Бачини, у Крагујевцу–Бозман, Младеновцу, Придворици, Шумама и у Ланишту.

У изградњи су манастирски храмови Павловац на Космају и

Св. Луке у Бошњанима и парохијске цркве у Варварину, Горњем Катуну две (Св. Пантелејмона и Св. Тројице), Парџанима, Грошници, Горњим Комарицама, Стојнику, Белосавцима, Трнави, Загорици, у Крагујевцу (Св. кнеза Лазара и Св. Саве српског), Поскурицама, Маршићу, Доброводицама, Великој Сугубини, Дреновцу, Суморовцу, Течићу, Белушићу, у Ракитову, Мијатовцу, Суваји, Прекопечи, Мирошальцима, Венчанима, Јунковцу, Раљи, Раниловићу, Сибница, Степојевцу, Трбушници – на Липару, Великим Црљенима, Грчцу (две), у Рудовцима, Џеровцу, Башину, Ђурђеву и Вишевцу.

Задужбинске цркве које подижу поједини наши верници се граде у Стојнику, Ракитову, Мирошальцима и Вишевцу. Црква у Придворицама је већ завршена и освећена.

Сава, епископ шумадијски

Храм Васкрсења Господњег на крагујевачком гробљу Бозман

Храм Успенија Пресвете Богородице у Саранову, један је у низу подигнутих у Шумадији током началства врата Српском црквом митрополита Михаила. Овај угледни српски архијереј осветио је сарановачку цркву непосредно после повратка из изгнанства, 1889. године. Иконостас, који је до ове године био у цркви, рад је познатог зографа Николе Апостоловића из 1824–1826. године, и био је, својевремено, пренет у храм у Саранову из старе Преображенске цркве у селу Горовичу.

Нови иконостас (на фотографији лево) дарио је цркви у Саранову, г. Љубомир Ивановић, Сарановац који живи у Америци. Иконописац је академски сликар Миша Младеновић из Београда, који је своје радове оставио у неколико шумадијских цркава. Епископ шумадијски Г. Др Сава осветио је новопостављени иконостас, 12. октобра 1993. године.

Знајући да су материјална добра недовољна за боугодан живот, мештани Јунковца решили су да у свом селу граде Кућу Господњу у којој ће пре и после напорног рада разговарати, кроз молитве, са Спаситељем. Освећење темеља храма који ће бити посвећен Светим Србима, епископ шумадијски Сава обавио је 29. јула 1993. године (на фотографији десно је детаљ са освећења). Тог дана су у Јунковцу, поред великог броја верника и свештеника, били и принц Томислав Карађорђевић и руководство општине Топола, које настоји да свој рад саобрази начелима Српске православне цркве.

Током чина освећења темеља и полагања повеље о почетку рада, учесници свечаности су са посебном пажњом слушали стихове Псалмопевца о вечитој људској љубави према храму Божијем.

Црква у Јунковцу гради се према пројекту архитекте Радослава Прокића.

Етнолози су записали да је Загорица заснована на месту где су данас Стојадиновићи. До ушоравања села, које је спроводио кнез Милош Обреновић, све данашње фамилије су већ биле у селу и од тог доба доселило се само неколико породица. Данашње становништво потомци су досељеника из сјеничког краја, који су овде почели да стижу за време Првог српског устанка.

Загоричани припадају жабарској парохији и храму Преображења Господњег, који је досада удаљен од њихових кућа. Због тога су мештани, познати по својој побожности, лако донели одлуку о градњи сопственог храма.

Освећење темеља будућег храма посвећеног Св. врачевима Козми и Дамјану, извршио је епископ шумадијски Г. Сава, 22. новембра 1993. године (фотографија лево).

ВАСЕЉЕНСКИ ПАТРИЈАРХ ВАРТОЛОМЕЈ НА ОПЛЕНЦУ И У КРАГУЈЕВЦУ

асељенски патријарх Вартоломеј, у пратњи митрополита великобританског Григорија, теодоруполског Германа, филаделфијског Мелитона и седевкијског Кирила, учинио је посету Српској православној цркви од 5. до 12. августа 1993. Делегација Цариградске цркве боравила је у Шумадијској епархији 10. августа.

У храму Св. великомученика Георгија на Оplenцу госте су поздравили епископ шумадијски Г. Др

Сава, принц Томислав Кађорђевић, свештеници и верници. После разгледања задужбинске цркве династије Кађорђевић делегација је стигла у Крагујевац. Велики број побожног народа сусрео је црквене велико-достојнике већ испред Саборне цркве. У Светоуспенском храму, епископ Г. Др Сава је поздравио патријархе, васељенског Вартоломеја и српског Павла и њихове пратње, нагласивши да се многонапаћени али богољубиви српски народ увек са

љубављу сећа свега онога што су Мајка Црква и сав грчки народ учињили и чине за њега. Патријарх Вартоломеј изразио је радост што се налази у посети Српској цркви и српском народу. Исказао је и задовољство што се сусреће са епископом Др Савом, са којим га већ дуги низ година везује лично познанство и пријатељство.

Жртвама фашизма, стрељаним и сахрањеним у Шумарицама, Васељенски патријарх служио је помен.

ЦРКВЕНЕ ПРИЛИКЕ У ДАНАШЊОЈ ШУМАДИЈСКОЈ ЕПАРХИЈИ У ВРЕМЕ АУСТРИЈСКЕ ОКУПАЦИЈЕ ОД 1718. ДО 1739. ГОДИНЕ

звештаји које су за београдско-карловачког митрополита Викентија Јовановића припремили 1732. и 1735. његови администратори Јосиф Стојановић и Андреја Јоакимовић о стању у две тадашње епархије у Србији под аустријском окупацијом – Београдској архиђеџези и Ваљевској епархији, врло су често коришћени у нашој науци и данас нису непознати. Ове извештаје је публикоао Димитрије Руварац у *Споменику XLII* Српске краљевске академије 1905. године (*Митрополија београдска око 1735*), Међутим, како је ова грађа употребљавана да би била расветљена нека појединачна питања из посебних научних дисциплина, савременици су мање упознати са општим приказом стања у парохијама и храмовима пре више од 260 година. Димитрије Руварац у *Споменику СКА* ове архивске списе донео је у оригиналној језичкој верзији, док *Каленић* материјал који се односи на храмове, парохије и свештенике данашње Шумадијске епархије даје у слободном описном преводу.

По указу митрополита Викентија Јовановића, Јосиф Стојановић је у фебруару 1732. извршио „инквизицију“ у дистрикту Београдском, Сmederevском и Грочанској Београдске епархије „за ствари црквене и свјаштеническе“. У документу се помињу шанац Асан-пашина Паланка (Сmederevski дистрикт) и села Неменикуће (Грочански дистрикт), Лесковац, Бељина и Сибница (Београдски дистрикт).

Црква у Паланци је стара, од ћерпича и била је турска ћамија. Дугачка је 12 и широка 13 аршина (1 аршина=0,66 м), има свод. Света трпеза је од камена и није освећена. Путир и дискос су од жутог лима, док су покривачи дарова и воздух од „мусула“. Антиминс је осветио архиепископ Мојсеј. Има две одежде, једна од црвеног „мусула“, друга од белог платна, док је свилени епитрахија стар и издеран. У цркви су три Спаситељеве иконе, три Богородичине, четири Св. Николе, једна Св. Тројица, једна Вајкрења Лазаревог и једна која приказује Ваведење Богородице. Ту су још три кандила а испод икона је шест пешкира.

При цркви у Али-пашиној Паланци је три свештеника. Донети су подаци о два, Симеону Кузмановићу из Ошаоница са Метохије и Петру Нинковићу, рођеном у сремском селу Беркасову. Симеон је удов, има четрдесет пет година, рукоположен је у Пећи 1705, од владике Григорија. У ове крајеве дошао је 1716. и у Паланку га је поставио покојни митрополит Мојсије Петровић. Наглашава се да зна појати литургију. Петар Нинковић стар је тридесет година, учио је у Прибоју Глави. За свештеника је рукоположен 1727, од владике Григорија. Метохију је напустио 1728, и за свештеника у Паланци постављен је од архимандрита Исаје. И он пева литургију.

Црква у Неменикућама је од храстових брвна и покривена је, такође, храстовом шиндром. Саграђена је пре дводесет четири године, дакле 1708, нема свода и ни-

је освећена. Мала света трпеза је од камена, путир је лимени. У цркви нема дискоса, дарова и одежди. Од књига је само једна српска литургија и више икона главних светитеља, међу којима су и Св. Симеон и Св. Сава.

Свештеник је домородац Станко, стар четрдесет година. Ђак је свештеника Стефана из Гроцке, а рукоположен је од митрололита београдског Михаила 1712. године. Литургију служи на празнике у манастиру Тресије, слабо зна читати.

Храм Св Димитрија у Лесковцу је стара и освећена мала црква, са новим кровом од шиндре и сводом. Света трпеза је од камена, са две плаштанице од белог платна и шареног „мусула“. Проскомидија је од дрвета, покривена белим платном. Дарови су препокривени црвеним платном, а путир и дискос су лимени. Стихар је из манастира Боговође, једина одежда је од црвеног платна. Има више богослужбених књига, неке су из Боговође, и десет малих икона..

Свештеник је Арсеније, рођен је у Лесковцу и има четрдесет година. Учио је у Боговађи и рукоположио га је митрополит београдски кир–Михаило 1692. Чита осредње и уме да поје литургију. Овај свештеник веома оштро се побунио против инспекције, оптужујући вишу црквену власт да ништа не даје, него само узима.

У Бељини храм Св. Арханђела је од камена, реч је о старој цркви која има само нови кров. И света трпеза је од камена и покривена је платном. Звездица је гвоздена, путир и дискос лимени. Двери су иконописане. У цркви има петнаест малих руских икона. Свештеник бељински није поменут.

И у Сибницају је стара црква, али брвнара, са кровом од шиндре. Освећена је, не зна се од кога, 1652. Дугачка је петнаест, а широка десет аршина. И у овој цркви света трпеза је од камена са два покровца, док је проскомидија дрвена, као и путир и дискос. Свети дарови покривени су свилом, одежда је од белог платна, стихар од шареног „мусула“. Од књига има једно Јеванђеље и подеран српски октоих.

Свештеник сибнички је Плане Радоевић, Херцеговац, из села Дробњака. Учио је код свог брата свештеника, рукоположен је од владике пећког Григорија. Завичај је напустио 1726. Оспособљен је да служи литургију.

За 1732, сачуван је тефтер „таксила ексархата грочанској и диштрикта београдског“ са поменом космајских, колубарских и јасеничких места данашње Шумадијске епархије. Набројани су Крсна, Паланка, Кусадак, Лапово, Дражевац, Лесковац, Стојник, Рудовци, Тулеж, Неменикуће, Ропочево, Младеновац, Тресије и Павловача.

Шумадијске, поморавске и левачко-темнићке „нурије“ данашње Шумадијске епархије припадале су 1718–1739, за време аустријске владавине у Србији, Ваљевској епархији, Рудничком дистрикту. Описао их је 1735, синђел Андреја Јоакимовић, који је у августу те године постао администратор Епархије, уместо владике Доситеја Николића.

Шанац Крагујевац има храм Ваведења Богородице, који је био цамија. Сав је од камена, дугачак је седам, широк са олтаром такође седам кловтера (1 кловтер = 1,90 м), покривен је црепом. Олтар, у коме је камена света трпеза са три плаштанице, преграђен је липовим даскама. Осликан нови антиминс нема мошти, освећен је од владике Јоаникија Мартиновића. Цркву у Крагујевцу осветио је, 15. фебруара 1724, епископ ваљевски Доситеј Николић. Проскомидија од липових дасака покривена

је шареним платном. Пописан је још један чирак од туча, сребрни и позлаћени путир, дискос од бакра, сребрна кашичица и звезда, као и друге олтарске сасуде. Наглашава се да недостаје копље и да дарови и орар припадају свештенику Радосаву. На олтару су троја врата са завесама. На дверима су осликане Благовести и изнад њих је дрвени крст са приказаним Распећем. Уз наглашавање да је на десној страни Спаситељева, а на левој Богородичина, описан је распоред и других икона. Још се помиње пет канџила, барјак са лепим ликом Богородице, три дрвена налоња, четири дрвена чира-ка и већи број књига, међу којима су руски Минеј и бугарски Посни Триод. На цркви је дрвени крст, има једно звono и једна врата, а унутра су два стола. Постоје и богослужбене одежде.

Храм Св. апостола Томе је у селу Грошници, које са Голочелом и Забојницом чини нурију свештеника Остоје Атанасијевића. Ктитор цркве подигнуте 1734. године је оберкапетан Станиша Млатишума. Зидови су камени, покривена је шиндром па црепом, са лепо начињеним сводом и патосом од цигле. Дуга је девет, широка четири и висока три кловтера. На олтару, преграђеним храстовим даскама, постоје троја врата, двоја имају завесе. Камена света трпеза препокривена је са две плаштанице од немачког материјала. Црква је освећена 1734, од ваљевског епископа Доситеја Николића. Антиминс са моштима и потписом владике Јоаникија Мартиновића нов је и осликан је. Проскомидија је урезана у зид, постоји плаштаница од дебelog платна. Храм има два чира-ка од туча, путир и дискос су лимени, кашичица и звезда од калаја, орар и дарови од црвение свиле, копље не постоји, већ се употребљава ножић. Постоји мало звонце. Двери су нове и приказане су Благовести. На иконостасу су иконе поређане по канонском распореду. На врху двери је дрвени крст са Распећем. У инвентару су још пет канџила, четири дрвена чира-ка, два налоња, тринаест икона од хартије на дрвету. Постоји архијерејски и осам малих столова. Женски део цркве преграђен је буковим даскама и има неколико икона. Камени звоник у склопу цркве још нема звоник, али оно је окачено на звонари од четири дирека. На цркви су два крста од лима и двоја врата.

Преображенској цркви у Жабарима припадају и села Сараново и Чумић и нурија су свештеника Филипа Обрадова. Цела је од камена и саграђена је на „манастирско подобије“. Њена дужина је десет, а ширина четири кловтера. Покривена је ћерамидом и сведена ја на свод. Олтар је одвојен липовим даскама, са двоја врата преко којих су завесе. Камена света трпеза освећена је 1724, од владике Доситеја Николића. Прекривена је једном плаштаницом од белог платна. Скоро набављен антиминс нема епископског потписа. Проскомидија је у каменом зиду. Не постоје путир и дискос, као ни одежде. На иконостасу је шеснаест икона. Има три дрвена и један гвоздени чирак, два налоња. У цркви је осам столова. Место звона употребљава се клепало. Грађевина има двоја врата и на њој је дрвени крст.

У вароши Страгарима је храм Св. пророка Илије и то је нурија свештеника Веселина. Зидана је од камена, покривена је храстовом шиндром. Дугачка је седам и по, широка три а висока један кловтер. Нема свод. На олтарској прегради од липових дасака су двоја врата, преко којих су завесе од „мусула“. Црква је освећена

од епископа Доситеја Николића 1724. На новом антиминсу стоје Јеванђеље и српска литургија. Проскомидија у зиду покривена је плаштаницом од дебелог платна. Пописани су путир и дискос од лима, кашичица, ножић уместо копља, орар од „мусула“, дарови са црвеном и жутом свилом, дрвена чаша и бакарни ибричић. Кадионица је доста стара. Располаже се комплетном свештеничком одједом. На дверима су златописане Благовести. Иконостас садржи двадесет већих и мањих икона. И крст изнад двери је позлаћен. Ту је још пет кандила, два гвоздена и два дрвена чирака, дрвени полијелеј и два налоња, један барјак. Нема црквених књига. Постављено је осам столова. Женски део цркве одвојен је даскама и потпуно је празан. Црква је са једним вратима, на њој је дрвени крст, звона нема.

Синђел Андреја Јоакимовић, као посебан документ, сачинио је, 1735, попис свештеника у Рудничком дистрикту Ваљевске епархије. Пада у очи како међу паросима готово да нема домородца, већ је већина у српске крајеве под аустријском окупацијом пребегла из подручја под турском и аранаутском контролом. Поменуте су и нурије данашње Шумадијске епархије без сопствених храмова. Парохијски свештеник села Бачине је четрдесетогодишњи Дамњан „родом из Никшића, из села Маркова“. Богослужбене књиге учио је код стрица у манастиру Шудикову дванаест година и рукоположен је 1712, од владике Јефрема. У околини Роваја службовао је девет година и заједно са већином парохијана, због турског терора, прелази 1729, „на страну цесарску“. На нурију у Бачини, за дванаест форинти, поставио га је владика ваљевски. Констатује се да српски може добро читати, али да не зна седам светих тајни и да литургију није служио већ две године. Овај свештеник има у Бачини добру кућу и шест синова. Поред потребних богослужбених предмета, у својини има њиве, ливаде, виноград, три коња, четири вола, четири краве, осам јунади, сто овaca и десет коза. Пошто у нурији нема завршене цркве (мала се прави код свештеникове куће), заповеђено му је да чешће одлази у манастир Каленић и учествује у богослужењу.

Јагодинском свештенику је име Мијат, има тридесет осам година и рођен је у Херцеговини код Колашина. Учио је у манастиру Црна Река дванаест година и отац га је оженио 1718. Рукоположен је, уз трошак од двадесет гроша, 1719, а нурију у Црној Реци са синђелијом, добио је од владике Јефрема за још десет гроша. Парох је био пет година, но како су му калуђери преотели нурију, долази у Србију 1725, и то у село Бачину за пароха. Платио је епископу Дионисију дванаест форинти и свештеник у Бачини био је три године. Овај свештеник од надзорника је добио лоше оцене јер слабо зна да чита и не познаје седам црквених тајни, болестан је и „у пијанство себе вдае“, па се предлаже да у Јагодину дође нови свештеник, јер другом кроз варош много господе пролази. Од имања има две њиве, ливаду од девет коса, виноград од пет мотика, два вола, три краве и пет јунади.

У Крагујевцу је свештеник Радосав, има педесет година и родом је са Метохије, из села Тихнићи. Учитељ му је три године био духовник Паҳомије из Пећи. Пре тридесет година постао је свештеник благословом владике Григорија и то за трошак од петнаест форинти. Од патријарха Калинича добио је синђелију за нурију села

Дмитровица на Косову, где је био само три године. Од аранаутског прогона побегао је у Кожничку жупу у нишкој епархији, где добија нурију у Дренчи, на којој остаје двадесет година. Сад више није могао трпети турски зулум и у Крагујевац долази 1733. године. За синђелију нурије крагујевачке морао је ваљевском владици платити четири дуката. Са њим су четири сина и једна кћер, има кућу а од имовине виноград, њиве и ливаде, једног коња, четири вола, четири краве, десет јунади, тридесет овaca. Зна са наочарима да чита по старински, али ни он не зна свете тајне.

У Крагујевцу је протопоп Вула Ђорђевић, стар четрдесет пет година, рођен у „Скендерији у селу Власоевићи“. Седам година је провео у манастиру Шудикову, где је учио црквене књиге. Ожењен је 1710, када је рукоположен од патријарха пећког Мојсија, који је тада био владика, плативши четири дуката. У родном селу био је свештеник десет година. У Крагујевац долази 1721, где је од владике Доситеја постављен за свештеника. Синђелију је платио четири дуката, а протопоп је, без своје воље, постао пре дванаест година. Има три сина. Располаже са свештеничком опремом и главним књигама. Од имовине има виноград и ливаде, два коња, четири вола, две краве, седам јунади и педесет овaca. Свете тајне није учио а може полако читати.

Свештеник за села Грошничу, Забојницу и Голочело зове се Остоја и има тридесет шест година. Родитељи су га дали у манастир Вольавчу калуђеру Теодору, где је учио пет година. Ступио је у брак 1716, док је у Враћевшници рукоположен 1718, од владике ваљевског Доситеја за тридесет пет форинти. После тога од владике је добио нурију у Грошници, синђелију има до 1732. године. Наводи се да је удов. Има нужне свештеничке ствари и још кућу са виноградом, ливадом, као и шест њива. Власник је и једног коња, два вола, три краве, осам јунади, педесетчетири овце и тридесет кошница. Доста лоше чита и поје, а ни он није учио о седам тајни.

Парох жабарски Филип Обрадовић има тридесет четири године, родио се „у Старом Влаху в Бедини Вароши“. И он се књизи учио у Волавчи и после седам година оженио се у селу Влакчи. Пошто је девет месеци био ћакон, рукоположен је за свештеника у Ваљеву од владике Доситеја и то га је коштало десет дуката. За нурију села Жабара и Саранова има синђелију. Кућу има у Влакчи, живи са три ожењена брата и три сина и две кћери. Од својих добара располаже са десет коса ливаде, њивом од седам дана орања, виноградом од десет мотика, два коња, четири вола, четири јунца, четири краве, десет јунади, двадесет коза, четрдесет свиња, петнаест кошница, као и са свештеничком опремом. Плаћа „даџие ћесарске“ тридесет пет форинти и вински и житни десетак сваке године. Може да чита добро, док није учио седам црквених тајни.

И страгарски свештеник Веселин дошао је са Старог Влаха, из села Трудова. Учио је прво код оца, затим у манастиру Кобиље код игумана Димитрија. Пошто се оженио, рукоположен је 1711, у Кобуљу од владике Јефрема, за шта је платио три дуката. У родном селу био је свештеник осам година, но морао се са другим људима селити „нужде ради турске в цесарску страну“. У Страгарима је постављен за свештеника 1721, од ваљевског владике. За синђелију је платио седамнаест форинти. Кућу је сам направио и живи са три сина и једном кћери. Лоше чита и не зна свете тајне.

Име врбичког свештеника је Јован, има двадесет три године и родом је из Херцеговине, из села Постења. По три године је учио у манастирима Рибница и Беочин. После женидбе, код владике ваљевског Доситеја био је девет месеци ђакон и за свештеника је рукоположен 1732, за шта је потрошио сто форинти. Већ другу годину је свештеник у Црбици и има синђелију за нурију. Има сопствену кућу и све потребне ствари за чинодејствије. Породица је власник ливадама од двадесет коса, њивама од седам дана орања, виноградом од шест мотика, а има и пет волова, пет крава, десет јунади, два коња, десет коза, тридесет свиња. Добро зна да чита, познате су му свете тајне и друга правила. Литургију служи у манастиру Благовештење. Наведено је да је црква удаљена од села сат и по, па неке службе служи у кући.

Прилком ове визитације, егзарах Јоакимовић је примио и брачне тужбе. Наводи да их је било из Жабара, Крагујевца, Страгара, Рамаће и Чумића.

Извештај који је објавио Димитрије Руварац садржи списак насеља тадашњег Рудничког дистрикта са бројем домова. Из данашње Шумадијске епархије наведена су ова места: шанац Врбица (50 дома), варош Блазнава (40), Трешњевица (15), Шаторња (8), Страгари (50), Рамаћа (8), Влакча (6), Жабари (30), Чумић (20), Сараново (12), Лужнице (9), Драча (12), Ресник (12), Баточина (11), варош Јагодина (36), Рашевица (18), Катун (5), Маскаре (8), Бачина (21), Карановац (8), Лепојевић (8), Опарић (9), Превешт (4), Жупањевац (7), Секурич (4), Рековац (28), Грошница (20), Голочело (12), Забојница (23) и варош Крагујевац (110).

ПАРОХИЈЕ И ХРАМОВИ ДАНАШЊЕ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ У ШЕМАТИЗМИМА СРПСКЕ ЦРКВЕ ЗА 1895. И 1924. ГОДИНУ

После књиге *Православна Србска Црква у Књажевству Србији*, 1874, битно се променило стање у Црјви (постала независна, повећао се број верника јер су припојени новоослобођени окрузи), па се јавила и потреба да се опише нова ситуација. Зато је, 1895, изашао попис свих парохија и манастира, са годином подизања храма, посвећењем, бројем верника и именима свештенства оба реда под насловом *Православна Србска Црква у Краљевини Србији*. Овај Шематизам непо-

средно се везује за име митрополита Михаила. Штампан је у Краљевско-Српској Државној штампарији.

Парохије и манастири данашње Шумадијске епархије у то време налазили су се у Београдској архиепископији (која се назива само епархијом) и у Жичкој епархији. Шематизам из 1895. године, данашње шумадијске парохије Београдске епархије разврстао је по срезовима и оне су се налазиле у Космајском, Посавском, Колубарском, Смедеревском, Јесеничком, Левачком, Те-

мић(с)ком и Беличком срезу. Парохије из Жичке епархије размештене су по окрузима и све шумадијске налазиле су се у Крагујевачком округу.

Манастири Јошанића и Каленић припадали су Београдској епархији, Благовештење, Вольавча, Драча и Грнчарица били су у Жичкој епархији.

Архиепископ београдски и митрополит Србије Михаило (Јовановић) управљао је Београдском епархијом, док је на челу Жичке био епископ Сава (Бараћ).

Парохије данашње Шумадијске епархије према Шематизму из 1895. године

ПАРОХИЈЕ БЕОГРАДСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Срез космајски

СИБНИЦА. Храм Св. оца Николаја, озидан пре 40 година. Парохију чине Сибница (срез Космајски) и Мирошальци (срез Колубарски), до-мова 227, становника 1960. Свештеник Владимир Лазаревић.

ВЕЛИКА ИВАНЧА. Храм Св. великомученика Димитрија, 1866. године, од тврдог материјала. Парохију чине Велика Иванча (275 дома), и Пружатовац (100 дома), свега 375

домова, становника мушких 1344, женских 1212, укупно 2556 становника. Свештеник Димитрије Михаиловић.

КОРАЋИЦА. Храм Сошествија Св. Духа, 1857. године, од тврдог материјала. Парохију чине Корачица (273 дома, 2384 душа), Амерић (75 дома, 538 душа) и Мала Врбица (26 дома, 339 душа), свега 374 дома а 3261 душа. Свештеник Живојин Пашић.

РОГАЧА. Храм Сошествија Св. Духа, 1861. године, од слабог материјала. Парохију чине Рогача, Дрлупа и Дучина, свега 340 дома, ста-

новника до 3000. Свештеник Таса Вукосављевић.

НЕМЕНИКУЋЕ. Храм Св. апостола Петра и Павла, 1868. године, од тврдог материјала. Парохију чине Неменикуће и Ропочево, свега 406 дома, 3805 становника. Свештеник Мијаило Рад. Милојевић и стари умировљени свештеник Радојица Милојевић.

ВЛАШКА. Храм Св. цара Константина и царице Јелене, прављен пре 50 година, од слабог материјала, брвна. Парохију чине Влашка, Младеновац и Рајковац, укупно до-

мова 477, становника 4000. Свештеник Петар Ђ. Поповић.

БЕЉИНА. Храм Св. архијерата Михаила, обновљен 1813, од тврдог материјала, зидана тесаним каменом. Парохију сачињавају Арнајево, Бељина, Лисовић, Манић, Рожанци и Слатина, свега 400 дома, 3000 становника. Свештеник Михаило Пантелић.

ПОПОВИЋ. Храм Св. великомученика Георгија, 1864. године, од тврдог материјала. Парохију сачињавају села Поповић, Мала Иванча и Парџане, дома 426, становника 3384. Свештеник Јован Ц. Пешић.

СТОЈНИК. Храм (капела) Св. евангелиста Марка, 1871. године, од слабог материјала. Парохија се састоји од села Стојник, Губеревац и Бабе, укупно дома 300, становника 1900. Свештеник Милош Бранковић.

Срез посавски:

БАЂЕВАЦ. Храм Сочествија Св. Духа, 1881. године, од тврдог материјала. Има две парохије. **БАЂЕВАЧКА,** чине је Бађевац (102 дома), Бождаревац (100 дома), и Гунцате (88 дома), свега 310 дома, 1885 душа. Свештеник је Стеван Влајковић. **БАРАЈЕВСКА,** чини је Бајајево са 229 дома и 1350 душа. Свештеник Милић Башић.

ВРАНИЋ. Храм Св. пророка Илије, 1888. године, од тврдог материјала. Парохија се састоји од села Вранић (246 дома) и Мељак (77 дома), укупно 323 дома, становника 2974. Свештеник Милош Јоксић.

КОНАТИЦЕ. Храм Св. апостола Томе, 1877. године, од тврдог материјала. Парохију чине села Конатице (128 дома), Дражевац (130 дома), Врбовно (68 дома) и Баљевац (52 дома), укупно 378 дома, 3110 душа. Свештеник Арсеније Симић, намесник.

ЛЕСКОВАЦ. Храм Св. великомученика Димитрија, 1892. године, од тврдог материјала. Има две парохије. **ЛЕСКОВАЧКА,** чине је Лесковац (88 дома), Степојевац (166 дома), Соколово (57 дома), свега 311 дома, 2238 душа. Свештеник Илија Димитријевић. **ШИЉАКОВАЧКА,** чине је Шиљаковац (70 дома), Борак (130 дома), укупно 200 дома, 1510 душа. Свештеник Илија Х. Матић.

Црква Свете Тројице у Баћевцу, из 1881. године

Срез колубарски:

ШОПИЋ. Храм Св. архангела Михаила, 1869. године, од тврдог материјала. Парохију чине Шопић, Лазаревац, Лукавица и Дрен, дома 390, становника 2823. Недостаје име свештеника.

БАРОШЕВАЦ. Храм Богородичиног Покрова, 1850. године, од тврдог материјала. Парохију чине Барашевац, Зеоке, Црљени, Бистрица и Трбушница, дома 500, становника 3310. Свештеник Глигорије Герасимовић, намесник.

ЈУНКОВАЦ. Храм Сочествија Св. Духа, 1866. године, од мешовитог материјала. Парохију чине Јунковац, Араповац, Сакуља и Црљенци, дома 308, становника 2137. Свештеник Миливоје Стевановић.

ВРЕОЦИ. Храм Богородичиног Покрова, 1872. године, од тврдог материјала. Парохију чине Врелаце (Вреоци), Цветовац и Медошевац, дома 360, становника 2190. Свештеник Живојин Поповић.

ДАРОСАВА. Храм Св. апостола Петра и Павла, 1832. године, од слабог материјала, дрвета. Парохију чине Даросава, Прогореоци, Рудовци и Крушевица, укупно 367 дома, 2500 становника. Свештеник Петар Герасимовић.

ВЕНЧАНЕ. Храм Св. великомученика Георгија, 1864. године, од тврдог материјала. Парохију чине Венчани, Тулеж, Стрмово, Пркосава и Раниловић, укупно 410 дома, 3610 становника. Свештеник Гаврило Поповић.

ПЕТКА. Храм Св. Петке, 1871. године, од тврдог материјала. Парохију чине Петка, Ђелије, Шушњар и Стрмово, укупно 255 дома, 1549 становника. Свештеник Младен Поповић.

ЧИБУТКОВИЦА. Храм Св. великомученика Георгија, 1844. године, од тврдог материјала. Парохију чине Чибутковица, Барзиловица и Жупањац, дома 345, становника 2064. Свештеник Обрад Радојчић.

Срез смедеревски:

ДУБОНА. За капелу није наведено посвећење. Парохију чине Дубона (247 дома) и Мало Орашије (110 дома), укупно 357 дома, 2075 душа, Свештеник Божидар Ђ. Поповић.

Срез јасенички:

ВЕЛИКА КРСНА. Храм Рођења Пресвете Богородице, 1889. године, од тврдог материјала. Парохија се састоји из села Велика Крсна са 412 дома, 3079 душа. Наводи се да црква још није пропојала. Свештеник Војислав Крупежевић.

СЕЛЕВАЦ. Храм Сошествија Св. Духа, 1832. године, од слабог материјала, брвнара. Има две парохије на које се дели Селевац. Прва има 300 дома и 2536 душа, Друга – 310 дома и 2703 душе. Свештеници су Стеван М. Поповић и Коста Цветковић.

АЗАЊА. Храм Св. бесребреника Козме и Дамјана, 1889. године, од тврдог материјала. Има две парохије, на које се дели Азања. Прва има 353 дома, 3229 душа, Друга – 350 дома, 2773 душе. Свештеници су Михаило Мајсторовић и Михаило И. Поповић са ћаконом Пантоном Мајсторовићем.

ПАЛАНКА. Храм Св. пророка Илије, 1828. године, ктитор књаз Милош, од слабог материјала, брвнара. Има две парохије. ПАЛНАЧКА, састоји се из вароши Паланке, има 390 дома, до 2500 становника. Свештеник Живота М. Хаџић. ВОДИЧКУ парохију чине Водице (120 дома, 932 становника), Мала Плана (118 дома, 954 становника), Глибовац (200 дома, 1348 становника), део Паланке (50 дома, 212 душа), укупно 488 дома, 3436 душа. Свештеник Милосав Божић има сина Драгољуба за капелана.

ГОЛОБОК. Храм Св. Вазнесења Господњег, 1893. године, од тврдог материјала. Парохију чине Голобок и Добродол, укупно 410 дома, 2814 душа. Свештеник Димитрије Вујковић.

БАНИЧИНА. Храм Сабор св. архангела Гаврила, 1892. године, од тврдог материјала. Прохију чини Баничина са засеком Стојачком (266 дома, 1923 душе) и Мраморац (115 дома, 888 душа), укупно 381 дом, 2811 душа. Свештеник Јован Јовчић.

ЦЕРОВАЦ. Храм Сошествија Св. Духа, 1822. године, од слабог материјала, добрађена од тврдог ма-

теријала 1862. Парохију чине Џеровац, Придворице и Башин, свега 404 дома, 3875 становника. Свештеник Матија Максимовић.

РАТАРЕ. Храм Успенија Богородице, 1859. године, од тврдог материјала. Парохију чине Ратаре са 330 дома и 2641 душом. Свештеник Светозар З. Поповић.

КУСАДАК. Храм архангела Гаврила, 1842. године, од тврдог материјала. Има две парохије, које се састоје од делова Кусадка. Прва има 309 дома са 2240 душа, Друга 355 дома са 2643 душе. Свештеници су Панта Банковић и Јован Ђ. Поповић.

КОВАЧЕВАЦ. Храм Св. оца Николаја, 1877. године, до крова од тврдог, од крова од слабог материјала. Парохију чине Ковачевац и Границе, дома 400, душа 2948. Свештеник Светозар Јевтић.

Срез левачки:

РЕКОВАЦ. Храм Св. оца Николаја, 1809. године, од тврдог материјала. Има две парохије. РЕКОВАЧКУ чине варош Рековац и села Велика Крушевица, Сильевица, Коморане, Мотрић и Баре, има 385 дома са 2800 душа. Свештеник Вуле Поповић. ТЕЧИЋКУ парохију чине Течић, Рабеновац, Кавадар, Цикоте, Ломница и Урсуле са 345 дома и 2400 душа. Свештеник Јован Поповић.

ЖУПАЊЕВАЦ. Храм Св. пророка Илије, 1851. године, од тврдог материјала. Парохију чине Жупањевац, Малешево, Надрље, Сибница, Боголинац и Доброселица, укупно 376 дома, 2880 душа. Свештеник Василије Поповић.

САБАНТА. Храм Св. великомученика Георгија, 1849. године, од слабог материјала. Парохију чине Доња и Горња Сабанта и Велика Сугубина, има 294 дома, 1500 становника. Свештеник Гвозден Илић.

БЕЛУШИЋ. Храм Св. врачева Козме и Дамјана, 1890. године, од тврдог материјала. Парохију чине Белушић, Секурић и Браиновац са 389 дома и 2625 становника. Свештеник Тодор Поповић, који је ову цркву својим трошком подигао и место за њу купио.

ВЕЛИКЕ ПЧЕЛИЦЕ. Храм Св. великомученика Теодора Тирона, 1888. године, од тврдог материјала. Парохију чине Ратковић, Велике Пчелице и Дулене, има укупно 365

домова, 2760 душа. Свештеник Манојло Крстић.

ПРЕРАДОВАЦ. Храм Св. Симона, краља српског, 1875. године, на земљи манастира Каленића, од тврдог материјала.

ОПАРИЋ. Припада парохији при цркви у Волујку.

Срез темнићки:

ВАРВАРИН. Храм Успенија Богородице, 1824. године, од тврдог материјала. Има две парохије. ВАРВАРИНСКУ чини варош и село Варварин (230 дома) и део Бачине (120 дома), свега 350 дома, 2150 становника. КАТУНСКУ парохију чине Катун (300 дома) и део Обрежа (50 дома), укупно 350 дома, 2140 душа. Варварински свештеник је Михаило Милићевић, а катунски Лазар Поповић.

БОШЊАНЕ. Храм Свете Параксеве, 1894. године, од слабог материјала. Парохију чине Бошњане (200 дома), Маскар (120 дома), укупно 320 дома, 1900 становника. Свештеник Михаило Џабић.

ОРАШЈЕ. Храм Јована Претече, у доба краља Милутина, обновљен 1797. године, од тврдог материјала. Има две парохије. ОРАШКУ чине Орашије (84 дома), Пајковац (37 дома), Тольевац (92 дома), Карановац (85 дома), Доњи Крчин (63 дома), Горњи Крчин (30 дома), свега 391 дом, 2610 душа. БАЧИНСКУ парохију чине део Бачине (224 дома), Церница (53 дома), Избеница (60 дома), Суваја (40 дома), свега 377 дома са 2222 душе. Свештеници Тимотије Марковић и Милош Поповић.

СВОЈНОВО. Храм Св. оца Николаја, 1812. године, од полу–тврдог материјала. Има две парохије. ПОТОЧКУ чине Поточац (172 дома), Својново (125 дома) и Рашевица (145 дома), укупно 442 дома, 3110 становника. ОБРЕШКУ парохију чине село Обреж са 320 дома и 3520 душа. Свештеници Милан Поповић (млађи) и Милан Максимовић.

Срез белички:

ЈАГОДИНА. Храм Св. архангела Гаврила, 1818. године, од тврдог материјала. Има четири парохије. ПРВУ ЈАГОДИНСКУ чини део Јагодине и село Трнава са 390 дома, 1800 душа. ДРУГУ ЈАГОДИНСКУ чини део Јагодине и села Винорача и Деонице, има 440 дома, 2000 душа. ТРЕЋА ЈАГОДИН-

СКА састоји се из дела Јагодине и села Пањевца, Ланишта, Рибника и Буковча са 420 дома, 2200 душа. РИБАРСКУ парохију чине Рибаре, Ракитово, Праћина и Вольавча, има 415 дома, 2500 душа. Свештеници се Матеја Ј. Ђурић, намесник, Димитрије Атанасковић, Петар Рашић и Илија Вукићевић. Храм Св. великомученика Георгија на јагодинском гробљу подигнут је 1892, од тврдог материјала.

БАГРДАН. Храм Св. архистратига Михаила, 1869. године. Има две парохије. ВРАНОВАЧКУ чине Врановац, Горњи и Доњи Рачник, Горње и Доње Штипље са 350 дома и 1600 душа. У БАГРДАНСКУ парохију улазе варош Багрдан, Ловци и Стрижило, укупно 380 дома, 2000 душа. Багрдански свештеник је Милосав Поповић, а врановачки Димитрије Поповић.

ДОМУЗ-ПОТОК (данас Милошево). Храм Св. пророка Јеремије, 1863. године, од слабог материјала. У парохији су Домуз-Поток и део Брзана са 287 дома, 1670 душа. Свештеник Јанко Михаиловић.

ЈОВАЦ. Храм Сочествија Св. Духа, 1894. године, на месту старе цркве од тврдог материјала, има две парохије. ЈОВАЧКУ чине Горњи и Доњи Јовац, Дворица, Сињи Вир, Трешњевица, Коларе са 312 дома и 1895 душа. МАЈУРСКУ парохије чине Мајур, Мијатовац, Остриковац, Бресје, Главинци и има укупно 337 дома, 2325 душа. Свештеници су Петар Поповић и Добросав Петровић.

ИВКОВАЦ (ИВКОВИЋ). Храм Рождества Богородице, не зна се када је сазидан. Има ЛОЋИЧКУ парохију коју чине Лођика, Вукмановац, Беочић, Медојевац, Топола, Драгошевац, Прњавор са 380 дома, 2845 душа. Свештеник Богољуб Јовичић.

БУНАР. Храм Св. пророка Илије, 1872. године, од тврдог материјала. Парохију чине Бунар, Шантаровац, Шульковац, Белица, Слатина, Врба, Лукар, укупно 393 дома, 2953 становника. Свештеник Радоје Петровић.

МАНАСТИР ЈОШАНИЦА. Храм Св. оца Николаја. Манастиру припада парохија ДРАГОЦВЕТСКА, коју чине Драгоцвет, Ковачевац, Међуреч, Сиоковац, Црнча, Каленовац, Прњавор Јошанички, Лозовик и Мишевић, дома има 450, душа 2200. Свештеник Миладин Поповић има капелана

Сергија М. Поповића. Настојатељ манастира игуман Арсеније.

ПАРОХИЈЕ ЖИЧКЕ ЕПАРХИЈЕ

Округ крагујевачки:

КРАГУЈЕВАЦ. Храм Успенија Пресвете Богородице, 1880. године, од тврдог материјала у византијском стилу. Има четири парохије. ПРВА КРАГУЈЕВАЧКА (protoјерејска) састоји се из дела вароши, 421 дом (I класе), парох Живота Остојић, protoјереј округа крагујевачког. ДРУГУ КРАГУЈЕВАЧКУ чини део вароши са 444 дома (I класе), парох prota Милоје Бајактаревић. ТРЕЋУ КРАГУЈЕВАЧКУ (protoјерејску капеланају) чини део вароши, 325 дома (II класе), парох и капелан Јован Петровић. ПЕТРОВАЧКУ парохију чине Петровац, Јовановац, Десимировац, Опорница, 348 дома (II класе), парох Мијаило Срећковић. Ђакон Успенске цркве је Мијаило Јаковљевић.

КРАГУЈЕВАЦ. Храм Сочествија Св. Духа (Стара црква), 1818. године, од тврдог материјала. Има три парохије. ПРВА КРАГУЈЕВАЧКА састоји се од дела вароши са 380 дома (II класе), парох Станко Манојловић. ДРУГУ КРАГУЈЕВАЧКУ чини део вароши, 393 дома (II класе), парох Илија Влајић. БЕЛОШЕВАЧКУ парохију чини Белошевац, Трмбас, Букуровац, Теферич, Мечковац, Јабучје и Маршић са 411 дома (I класе), парох Коста Рашковић. Ђакон Старе цркве Драгутин Димитријевић.

ЛУЖНИЧКИ ХРАМ Успенија Пресвете Богородице, 1877. године, од тврдог материјала у готском стилу. Парохију чине Лужнице, Церовац и Пајазитово са засеочима Миронићем и Малим Шењом, 411 дома (I класе). Парох, prota Данило Анђелковић.

ЧУМИЋКИ ХРАМ Св. апостола Петра и Павла, 1844. године, од тврдог материјала у готском стилу. Парохију чине Чумић и Светлић са 400 дома (II класе). Парох Милан Поповић.

РЕСНИЧКИ ХРАМ Покрова Пресвете Богородице, 1889. године, од тврдог материјала. Парохију чине Ресник, Цветојевац, Нови Милановац и Војиновац, 406 дома (I класе). Парох Новак Ристовић.

БРЗАНСКИ ХРАМ Св. пророка Илије, 1822. године, од брвана. Парохија се састоји из села Брзана, 407 дома (I класе). Парох Вуле

Миленовић.

РАЧАНСКИ ХРАМ Св. апостола Петра и Павла, 1855. године, од тврдог материјала. Има две парохије. ПРВУ РАЧАНСКУ чине Поповић, део Вишевца, Мирошевац и Вучић са 429 дома (I класе). Парох prota Милан Вукашиновић, намесник Среза лепеничког. ДРУГУ РАЧАНСКУ чине део варошице Рача, Бошњани, део Вишевца и Доња Рача, 411 дома (I класе). Парох Коста П. Јовановић.

САРАНОВАЧКИ ХРАМ Успенија Богородице, 1875, од тврдог материјала. Парохију чине Сараново и Лукања, 412 дома (I класе). Парох Милић Поповић.

НАТАЛИНАЧКИ ХРАМ Св. Константина и Јелене, 1886. године, од тврдог материјала. Парохију чине варошица Наталинци, Шуме и део Сепаца са 348 дома (II класе). Парох Милан Петровић.

ЖАБАРСКИ ХРАМ Преображења Господњег, 1865. године, од тврдог материјала. Има две парохије. ЈУНКОВАЧКУ парохију чине Јунковац и Горович, 318 дома (II класе). Парох Сретен Лукић са капеланом Гаврилом Поповићем. ЖАБАРСКУ парохију чине села Жабаре и Загорица са 340 дома (II класе). Парох Алекса Петровић. У Горовичу стара црква из доба Немањића, служила до 1864.

ТРНАВСКИ ХРАМ Св. пророка Илије, 1868. године, од тврдог материјала. Парохију чини Трнава са 385 дома (II класе). Парох Љубомир Р. Исаковић.

ЈАРУШИЧКИ ХРАМ Св. архистратига Михаила, 1825. године, од тврдог материјала. Прохију чине Доње и Горње Јарушице, Велико Крчмаре, Мало Крчмаре и Губеревац, 449 дома (I класе). Парох Милован А. Домановић, отац му Алексије Домановић умировљен.

БАДЊЕВАЧКИ ХРАМ Св. апостола и евангелиста Марка, 1864. године, од слабог материјала. Парохију чине Бадњевац, Сипић и Никшић, 394 дома (I класе). Парох Јован Божић.

БАТОЧИНСКИ ХРАМ Рођења Пресвете Богородице, 1840. године, од тврдог материјала. Парохију чине варошица Баточина, Турчин, Црни Као и Градац, 397 дома (II класе). Парох Јеремија Станковић.

ЛАПОВСКИ ХРАМ Преподобне матере Паракаске, 1828. године, од слабог материјала. Има две парохије. ПРВУ ЛАПОВСКУ чини пола

Лапова са 380 дома (II класе). Парох Јован Поповић, капелан Данило Ј. Поповић. ДРУГА ЛАПОВСКА састоји се из друге половине Лапова, 380 дома (II класе). Парох Спиро Копривица.

КЛОКАЧКИ ХРАМ Св. великомученика Пантелејмона, 1891. године, од брвана. Парохију чине Клока и

Живојин Банковић.

ГРБИЧКИ ХРАМ Св. пророка Илије, оправљен 1891. године, од тврдог материјала. Парохију чине Горње и Доње Гргиће, Поскурица и Шљививац, 350 дома (II класе). Парох Никола Стевановић.

ОРАШАЧКИ ХРАМ Св. Вазнесења Господњег, 1870. године, од тврдог

Карађорђева црква Рођења Пресвете Богородице у Тополи, из 1811. године, олтарска апсида

deo Сепаца, 289 дома (III класе). Парох Милан Богићевић.

СИПИЋКИ ХРАМ, није наведено посвећење, 1891. године, од тврдог материјала. Црква припада Бадњевачкој парохији, јер је село мало за засебну парохију.

ГРОШНИЧКИ ХРАМ Св. апостола Петра и Павла, 1861. године, од тврдог материјала и финог тесаног и изрезаног камена, са великим кубетом и торњем. Има две парохије. ГРОШНИЧКУ парохију чине Грошница, Вињиште, Ачине Ливаде, Трешњевак, Голочело и Ђурисело, 368 дома (II класа). Парох прота Стеван Николајевић, намесник Среза гружанске, капелан Илија Радосављевић. БАЉКОВАЧКУ парохију чине Баљковац, Ердеч, Драгобраћа, Корићане, Пчелице и Станово, 290 дома (III класе). Парох

материјала. Парохију чине Орашац и Копљаре, 370 дома (II класе). Парох Стеван П. Стевановић, намесник Среза јасеничког.

ТОПОЛСКИ ХРАМ Рођења Пресвете Богородице, 1811. године, трошком Вожда Карађорђа, од тврдог материјала. Има две парохије. ТОПОЛСКУ чине варошица Топола и засеок Крћевац, 415 дома (I класе). Парох Ђорђе Ђорђевић. БОЖУРАЧКУ парохију чине Божурања, Винча, Пласкова, 375 дома (II класе). Парох Стеван Гужвић.

НИКОЉСКО-ШАТОРАЧКИ ХРАМ Св. Николе, после Косовске битке, озидao Високи Стеван, од тврдог материјала. Парохију чине Горња и Доња Шатроња, Доња Трешњевица и Блазнава, 355 дома (II класе). Парох Радоје Исаковић.

БУКОВИЧКИ ХРАМ Св. архангела Гаврила, по надгробном споменику, који је нађен у дувару, може се закључити да је зидана 1480. од тврдог материјала. Парохију чине Буковик и један део Врбице, 264 дома (III класе). Парох Милутин Поповић.

ЈЕЛОВИЧКИ ХРАМ Св. апостола Томе, 1869. године, од тврдог материјала. Парохију чине Гарashi, Јеловик и Вукосавци, 310 дома (II класе). Парох Стеван Вуловић.

БРЕЗОВАЧКИ ХРАМ Св. архангела Гаврила, обновљен 1836. године, од тврдог материјала. Има две парохије. БРЕЗОВАЧКУ чине Брезовац и Горња Трешњевица, 308 дома (II класе). Парох Светозар М. Поповић. БАЊСКУ парохију чине Бања и Липовац, 276 дома (III класе). Парох Живко Димитријевић.

ВЛАКЧАНСКИ ХРАМ Успенија Богородице, 1873. године, на месту где је био манастир Раковица, од тврдог материјала. Парохију чине Влакча, Овсиште и Котражка, 372 дома (II класе). Парох Аћим Вучковић.

АРАНЂЕЛОВАЧКИ ХРАМ Св. архијустрага Гаврила, 1862. године, трошком књаза Милоша, од тврдог материјала. Парохију чине варошица Аранђеловац и део Врбице, 459 дома (I класе). Парох Андрија М. Савић.

ЈАГЊИЛСКИ ХРАМ Св. апостола Петра и Павла, 1841. године, од тврдог материјала. Има две парохије. ЈАГЊИЛСКУ чине Јагњило и Рабровац, 370 дома (II класе). Парох Илија Поповић. БЕЛОСАВАЧКА парохија састоји се од Белосаваца, Јеленца, Маскара и Рајковца, 310 дома (II класе). Парох Михаило Поповић.

СТОЈНИЧКИ ХРАМ Св. пророка Илије, 1887. године, још није освештан. Парохију чине Стојник, Марковац и Међулужје, 370 дома (II класе). Парох Јоца Б. Поповић.

МАНАСТИР БЛАГОВЕШТЕЊЕ СТРАГАРСКО, храм Благовести. Манастир обновио и довео у благостање архимандрит Василије. Старешина манастира игуман Мелентије Јоновић и јерођакон Михаило.

МАНАСТИР ВОЉАВЧА, храм Св. архијустрага Михаила и Гаврила, од тврдог материјала, старешина јеромонах Никодим. При манастиру парохија коју чине Страгари, Маслошево и Љубичевац, 343 до-

ма (II класе). Парох Никола Ј. Илић.

МАНАСТИР ДРАЧА, храм Св. оца Николаја, зидан 1735, обновљен од војводе Томе Вучића. Црква дивостинска Св. Константина и Јелене, обновљена 1872, од тврдог материјала, приодате манастиру Драчи као метох са селима Дивостином и Трмчиштем од 60 дома, коју опслужује братство манастирско. Старешина манастира јеромонах Гаврило Марковић. При манастиру Драчи има две парохије. ПРВА ЗА-

БОЈНИЧКА састоји се од Драче, Прекопече, Кутлова и Кикојевца, 416 дома (I класе). Парох Радован Прокић. ДРУГУ ЗАБОЈНИЧКУ чине Забојница, Суморовац, Дреновац, Дубрава, Гревац, Брњица и Вучковица, 334 дома (II класе). Парох Тодор Прокић.

МАНАСТИР ГРНЧАРИЦА, храм Св. оца Николаја, изнова озидана црква 1870, од тврдог материјала са торњем и кубетом. У овоме је манастиру од дужег времена старешина

архимандрит Иринеј, који је садашњу цркву подигао. При манастиру Грнчарици су две парохије. БОТУЊСКУ парохију чине Ботуње, Корман, Горње и Доње Комарице, 394 дома (II класе). Парох Тодор Божић, капелан Димитрије Михаловић. КИЈЕВСКО-ЖИРОВНИЧКУ парохију чине Жировница, Прњавор, Доброводиће и Кијево са 419 дома (I класе). Парох Јовица Ивановић.

Шематизам Источно Православне Српске Патријаршије по подацима из 1924. године, Свети архијерејски синод објавио је 1925. године. Штампан је у Српској манастирској штампарiji у Сремским Карловцима. Највећи део парохија данашње Шумадијске епархије налазио је у Архиепископији београдској и то у Протопре-

звитерату Округа београдског (Космајско, Посавско и Колубарско намесништво), у Протопрезвитерату сmederevском (Јасеничко, Беличко, Левачко и Темнићко намесништво) и у Протопрезвитерату крагујевачком (Лепеничко и Јасеничко намесништво). Неколико парохија припадало је Жичкој епархији (Протопрезвитерат руднички,

намесништво Среза гружанског).

Сви манастири данашње Шумадијске епархије, осим Драче (Жичка епархија) припадали су Београдској архиепископији.

Епархијски архијереји, 1924, били су патријарх Димитрије Павловић (Београдска архиепископија) и епископ Јефрем Бојовић (Жичка епархија).

Парохије данашње Шумадијске епархије према Шематизму из 1924. године

ПАРОХИЈЕ

ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА ОКРУГА БЕОГРАДСКОГ

Окружни протопрезвитер Никола Трифунковић

Космајско намесништво. Намесникprotoјереј Атанасије Вукосављевић.

РОГАЧА. Храмовна слава Сошествије Св. Духа. Рогача, Дрлупа, Дучина, 2600 душа, I класе. Парохprotoјереј Атанасије Вукосављевић.

ВЕЛИКА ИВАНЧА. Храмовна слава Св. Димитрије. Велика Иванча, Пружатовац, 2052 душа, I класе. Парох Драгољуб Радојковић.

ВЛАШКА. Храмовна слава Св. цар Константин и царица Јелена. Влашка, Рајковац, 1881 душа, I класе. Парохprotoјереј Петар Поповић.

СТОЈНИК. Храмовна слава Св. apostол и евангелиста Марко (капела). Стојник, Бабе Губеревац, 2040 душа, I класе. Парох Владимир Симић.

КОРАЋИЦА. Храмовна слава Сошествије Св. Духа. Кораћица, Амерић, Мала Врбица, 2800 душа, I класе. Парох Вељко Милошевић.

МЛАДЕНОВАЦ. Храмовна слава Успеније Пресвете Богородице.

Младеновац, село Младеновац, 3698 душа, I класе. Парох Милан Арсић.

ПОПОВИЋ. Храмовна слава Св. Георгије. Поповић, Мала Иванча, Парџане, 4900 душа, I класе. Парох Миленко Јеремић.

БЕЉИНА. Храмовна слава Св. архангел Михаило. Бељина, Лисовић, Манић, Слатина, Рожанац, 3300 душа, I класе. Парох Милан Радоњић.

НЕМЕНИКУЋЕ. Храмовна слава Св. apostол Петар и Павле. Неменикуће, Ропочево, 4150 душа, I класе. Парох Михаило Милојевић.

СИБНИЦА. Храмовна слава Св. отац Николај. Сибница, 3250 душа, I класе. Парох Александар Костић.

Посавско намесништво. Намесник Светозар Радовановић.

ЛЕСКОВАЦ. Храмовна слава Св. Димитрије. Прву парохију чине део Лесковца, Степојевац, Врбовно и Соколово, 2287 душа, II класе. Парох Светозар Радовановић. Другу парохију чине део Лесковца, Арањево, Борак, Шиљаковац, 2858 душа, I класе. Парох Илија Матић.

ВРАНИЋ. Храмовна слава Св. пророк Илија. Вранић, Мељак, 3745 душа,

I класе. Парох Живота Обрадовић.

КОНАТИЦЕ. Храмовна слава Св. apostол Тома. Конатице, Баљевац, Дражевац, Польане, 2287 душа, I класе. Парох Бошко Симић.

БАЂЕВАЦ. Храмовна слава Сошествије Св. Духа. Бађевац, Бождаревац, Гунцате, 3235 душа, I класе. Парох Бранислав Полкић.

БАРАЈЕВО. Храмовна слава Св. отац Николај. Барајево, 2328 душа, II класе. Парох Живојин Неговановић.

Колубарско намесништво. Намесник Харитон Поповић.

ШОПИЋ. Храмовна слава Св. архангел Гаврило. Шопић, Бурово, Дрен, Лукавица, 2524 душа, II класе. Парох Харитон Поповић.

ЈУНКОВАЦ. Храмовна слава Сошествије Св. Духа. Јунковац, Сакуља, Велики Црљени, Араповац, 2954 душа, II класе. Парох Живојин Ристановић.

ПЕТКА. Храмовна слава Св. Параскева. Петка, Стубица, Ђелиће, Шушњар и варошица Лазаревац, 3210 душа, I класе. Парох Чедомир Л. Поповић.

ВРЕОЦИ. Храмовна слава Покров Пресвете Богородице. Вреоци, Медо-

Црква Светих апостола Петра и Павла у Неменикућама

шевац, Цветојевац, 2848 душа, II класе. Парох, протојереј Срећко Остојић.

ВЕНЧАНЕ. Храмовна слава Св. Георгије. Венчане, Пркосава, Раниловић, Строво и Тулеж, 5588 душа, I класе. Парох Петар Рашић.

БАРОШЕВАЦ. Храмовна слава Покров Пресвете Богородице. Барошевац, Бистрица, Зеоке, Трбушница, Џрљенци, 3296 душа, I класе. Парох Милорад Поповић.

ДАРОСАВА. Храмовна слава Св. апостоли Петар и Павле. Даросава, Крушевица, Рудовци, Прогореоци, 6050 душа, II класе. Парох Груја Павловић.

ЧИБУТКОВИЦА. Храмовна слава Св. Георгије. Чибутковица, Барзиловица, Дудовица, Жупањац, 2644 душа, I класе. Парох Богомир Стојановић.

ПАРОХИЈЕ ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА СМЕДЕРЕВО

Окружни протопрезвитер Филип Благојевић

ДУБОНА. Храмовна слава Симеон Столпник. Дубона, Мало Орашје, 3200 душа, II класе. Парох Александар Станимировић.

Јесеничко намесништво. Намесник – протојереј Панта Мајсторовић.

АЗАЊА. Храмовна слава Св. бесребреници Козма и Дамјан. Прву парохију чини део Азање, 4671 душа, II класе. Парох Михаило Мајсторовић. Другу парохију чини део Азање, 4803 душе, II класе. Парох Панта Мајсторовић.

ЈАГЊИЛО. Храмовна слава Св. апостоли Петар и Павле. Јагњило,

Рабровац, 3411 душа, I класе. Парох Милета И. Поповић.

КУСАДАК. Храмовна слава Св. архангел Михаило. Прву парохију чини део Кусадка, 4400 душа, I класе. Парох Милутин Симић. Другу парохију чини део Кусадка, 4389 душа, I класе. Парох Војислав Павловић.

ГОЛОБОК. Храмовна слава Св. Вазнесење. Голобок, Добродол, 4800 душа, I класе. Парох Драгољуб Вујковић.

ЦЕРОВАЦ. Храмовна слава Сочествије Св. Духа. Церовац, Баничина, Придвориће, 3071 душа, II класе. Парох, протојереј Матија Максимовић.

РАТАРИ. Храмовна слава Успеније Пресвете Богородице. Ратари, 3380 душа, II класе. Парох Чедомир Максимовић.

СЕЛЕВАЦ. Храмовна слава Сочествије Св. Духа. Првој парохији припада део Селевца, 1720 душа, I класе. Парох Светозар Цветковић. Другој парохији припада део Селевца, 1700 душа, I класе. Парох Светозар Николић.

ВЕЛИКА КРСНА. Храмовна слава Рођење Пресвете Богородице. Велика Крсна, 4105 душа, II класе. Парох Војислав Крупежевић.

ПАЛАНКА. Храмовна слава Господње. Прву парохију чини део Паланке и Мала Плана, 2635 душа, I класе. Парох Милан Павловић. Другу парохију чини део Паланке и Водице, 2635 душа, I класе. Парох Никола Поповић.

КОВАЧЕВАЦ. Храмовна слава Св. Никола. Ковачевац, Границе, 4573 душе, I класе. Парох Светозар Ескић.

БАНИЧИНА. Храмовна слава Св. архангел Михаило. Баничина, Мраморац, 3630 душа, I класе. Парох Александар Илић.

ГЛИБОВАЦ. Храмовна слава Рождество Пресвете Богородице. Глибовац, део Азање, 4551 душа, I класе. Парох Коста Мајсторовић.

Беличко намесништво. Намесник Младен Вукићевић.

ЈАГОДИНА. Храмовна слава Св. апостоли Петар и Павле. Прву парохију чини део Јагодине, Винорача, Деонице, 4900 душа, I класе. Парох Младен Вукићевић. Другу парохију чини део Јагодине, Ланиште, Буковче, Пањевац, Рибник, 3905 душа, I класе. Парох Живојин Миловановић. Трећу

парохију чини део Јагодине и Трнава, 3700 душа, I класе. Парох Јеремија Станковић. Ђакон јагодинске цркве Душан Јовановић.

РИБАРИ. Храмовна слава Св. Никола. Рибаре, Вольавча, Праћина, Ракитово, 2960 душа, I класе. Парох Петар Вучковић.

ЛОЋИКА. Храмовна слава Св. Георгије. Лоћика, Беочић, Вукмановац, Драгошевац, Медојевац, Прњавор, 2309 душа, II класе. Парох Боголуб Јовичић.

БУНАР. Храмовна слава Рођење Пресвете Богородице. Бунар, Белица, Врба, Лукар, Слатина, Шантаровац, 2600 душа, II класе. Парох Радоје Петровић.

ДРАГОЦВЕТ. Храмовна слава Св. архангел Михаило. Драгоцвет, Бресје, Главинци, Ковачевац, Коларе, Шуљковац, 4007 душа, I класе. Парох Миодраг Поповић.

МИЛОШЕВО. Храмовна слава Св. Димитрије. Милошево, део Брзана, 3502 душа, I класе. Парох Јанко Михаиловић.

ГЛОГОВАЦ. Храмовна слава Св. Јован. Глоговац, Дражмировац, Дубока, М. Поповић, 2130 душа, II класе. Парох Петар Коруновић.

МАЈУР. Храмовна слава Сопственије Св. Духа. Мајур, Мијатовац, Острковац, 3800 душа, II класе. Парох Јован Јовчић.

ЈОВАЦ. Храмовна слава Сопственије Св. Духа. Горњи и Доњи Јовац, Дворица, Сињи Вир, Трешњевица, 3000 душа, I класе. Парох Петар Поповић.

ЈОШАНИЦА. Храмовна слава Преображење Господње (?). Јошаница, Прњавор, Лозовик, Мишевић, Сиоковац, Црнча, Каленовац, 1760 душа, II класе. Парох Живојин Жиковић.

БАГРДАН. Храмовна слава Вазнесење Господње. Багрдан, Ловци, Стрижило, 4770 душа, I класе. Парох Душан Јелић.

ВРАНОВАЦ. Храмовна слава Св. апостол Тома. Врановац, Горњи и Доњи Рачник, Горње и Доње Штипље, 2700 душа, II класе. Парох Реља Јелић.

Левачко намесништво. Намесник –protoјереј Јован Поповић.

РЕКОВАЦ. Храмовна слава Св. Никола. Прву парохију чине варош Рековац, Течић, Кавадар, Урсуле, Цикот, Ломница, Рабеновац, 3500

душа, II класе. Парох Јован Поповић. Другу парохију чине село Рековац, Велика Крушевица, Сильевица, Коморане, Мотрић, Баре, 4000 душа, II класе. Парохија непопуњена.

ПРЕВЕШТ. Храмовна слава Ваведење Пресвете Богородице. Превешт, Калудра, Лепојевић, Горњи Дубич, Шљивица, Прњавор, 2600 душа, II класе. Парох Драгомир Миросављевић.

ДРАГОВО. Храмовна слава Св. Георгије. Драгово, Опарић, 2790 душа, I класе. Парох Владимир Марковић.

ЖУПАЊЕВАЦ. Храмовна слава Св. Илија. Жупањевац, Сибница, Боголинац, Надрље, Малешево, Доброселица, 2756 душа, II класе. Парох Ђорђе Поповић.

ВЕЛИКЕ ПЧЕЛИЦЕ. Храмовна слава Св. Теодор Тирон. Велике Пчелице, Дулене, Ратковић, 3705 душа, II класе. Парох Манојло Крстић.

БЕЛУШИЋ. Храмовна слава Св. Козма и Дамјан. Белушић, Брајновац, Секурић, 2905 душа, II класе. Парох Драгољуб Глишић.

Темнићко намесништво. Намесник Михаило Поповић.

БАЧИНА. Храмовна слава Св. Јован Крститељ. Бачина, Избеница, Церница, Суваја, 4400 душа, II класе. Парох Михаило Поповић.

КАТУН. Храмовна слава Св. Параскева. Горњи и Доњи Катун, 2430 душа, II класе. Парох Григорије Миловановић.

ПОТОЧАЦ. Храмовна слава Св. Никола. Поточац, Рашевица, Својново, 3010 душа, II класе. Парох Милан Поповић.

БОШЊАНЕ. Храмовна слава Св. Параскева. Бошњане, Маскаре, 2300 душа, II класе. Парох Веселин Радојковић.

ВАРВАРИН. Храмовна слава Успеније Пресвете Богородице. Варош Варварин, село Варварин и део Бачине, 3100 душа, II класе. Парох Срђе Поповић.

ДОЊИ КРЧИН. Храмовна слава Рождество Пресвете Богородице. Крчин, Каравановац, Тольевац, Пајковац, 4900 душа, I класе. Парох Агатон Милутиновић.

ОБРЕЖ. Храмовна слава Св. Илија. Обреж, 2730 душа, I класе. Парох Божидар Милићевић.

ПАРОХИЈЕ КРАГУЈЕВАЧКОГ ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА

Окружни протопрезвитер – протојереј Димитрије Стефановић

КРАГУЈЕВАЦ. Храмовна слава Успеније Пресвете Богородице и Сопственије Св. Духа. Град Крагујевац се дели на пет парохија. Прва, Друга и Пета припадају Успенској цркви, Трећа и Четврта су при Старој цркви. Прва парохија 3270 душа, I класе. Парох Димитрије Стефановић. Друга парохија 3300 душа, I класе. Парох Бранислав Цветковић. Пета парохија 2940 душа, II класе. Парох Војислав Михаиловић. Трећа парохија 3390 душа, I класе. Парох Илија Павловић. Четврта парохија 3504 душе, I класе. Парох Радован Димитријевић.

БАТОЧИНА. Храмовна слава Рождество Пресвете Богородице. Баточина, Црни Као, 2094 душе, I класе. Парох Милан Милановић.

БРЗАН. Храмовна слава Св. Илија. Брзан, 2368 душа, I класе. Парох Стеван Милановић.

ЖИРОВНИЦА, нема цркве, додељена манастиру Грнчарици. Парохију чине Жировници, Доброводица, Кијево, Прњавор, 3664 душе, I класе. Парох Богдан Ивановић.

БОТУЊЕ, додељена манастиру Грнчарици. Ботуње, Горње и Доње Комарице, Осоре, Корман, 3921 душа, I класе. Парох Драшко Милетић.

РЕСНИК. Храмовна слава Покров Пресвете Богородице. Ресник, Цветојевац, Нови Милановац, Милатовац, Војиновац, 2800 душа, I класе. Парох Новак Ристовић.

БЕЛОШЕВАЦ, нема цркве, додељена крагујевачкој цркви. Белошевац, Ждралница, Трмбас, Тиферич, Мечковац, Маршић, Јабучје, Букуровац, 3631 душа, I класе. Парох Љубомир Калушевић.

ЛУЖНИЦЕ. Храмовна слава Успеније Пресвете Богородице. Лужнице, Пајазитово, Церовац, 3502 душе, I класе. Парох Илија Радivoјевић.

ЧУМИЋ. Храмовна слава Св. апостоли Петар и Павле. Чумић, Светлић, 3427 душа, I класе. Парох Драгослав Вељковић.

ПЕТРОВАЦ, нема цркве, припада крагујевачкој цркви. Петровац, Десимировац, Опорница, Јовановац, 3190 душа, I класе. Парох Милан Јовановић.

ДОЊА САБАНТА. Храмовна слава Преобразење Господње. Горња и Доња Сабанта, Велика Сугубина, 3300 душа, I класе. Парох Владислав Радосављевић.

Лепеничко намесништво. Намесник Петар Ђорђевић.

РАЧА. Храмовна слава Св. апостоли Петар и Павле. Прву парохију чине део Раче, део Вишевца, Доња Рача, Бошњане, 2505 душа, I класе. Парох Петар Ђорђевић. Другој парохији припадају део Раче, део Вишевца, Адровац, Поповић, Мирошевац, Вучић, 2200 душа, I класе. Парох Војислав Марковић, ђакон Милован Марковић.

ЛАПОВО. Храмовна слава Св. Параскева. Прву парохију чини део Лапова, 2500 душа, I класе. Парох,protoјереј Теодосије Снегуљски. Другу парохију чини део Лапова, 2500 душа, I класе. Парох Живан Марковић.

СИПИЋ. Храмовна слава Св. Козма и Дамјан. Сипић, Мало Крчмаре, 2700 суша, II класе. Парох Милутин Настасовић.

ЈАРУШИЦЕ. Храмовна слава Св. архангел Гаврило. Јарушице, Велико Крчмаре, Губеревац, 2749 душа, I класе. Парох Новица Павловић.

САРАНОВО. Храмовна слава Успеније Пресвете Богородице. Сараново, Ђурђево, 3700 душа, I класе. Парох Алекса Исајевић.

НАТАЛИНЦИ. Храмовна слава Св. цар Константин и царица Јелена. Наталинци, Шуме, део Сепаца, 3100 душа, II класе. Парох Милан Петровић.

КЛОКА. Храмовна слава Св. Пантелејмон. Клока, део Сепаца, 2100 душа, II класе. Парох Михаило Максимовић.

ЖАБАРЕ. Храмовна слава Преобразење Господње. Жабаре, Загорица, 2745 душа, II класе. Парох Алекса Петровић.

ЈУНКОВАЦ. Припада храму у Жабарима. Јунковац, Горович, 2900 душа, II класе. Парох Драгомир Петровић.

ТРНАВА. Храмовна слава Св. Илија. Транава, 3600 душа, I класе. Парох Бошко Карић.

БАДЊЕВАЦ. Храмовна слава Св. апостоли Петар и Павле. Бадњевац, Никшић, Градац, 3700 душа, II класе. Парох Андреја Божић.

Јасеничко намесништво. Намесник – protoјереј Стеван Гужвић. **БОЖУРЊА.** Припада цркви у Тополи. Божурња, Винча, Пласковац, 3030 душа, II класе. Парох Стеван Гужвић.

ТОПОЛА. Храмовна слава Рождество Пресвете Богородице. Топола, Крћевац, 2858 душа, I класе. Парох, protoјереј Ђорђе Ђорђевић, капелан Чедомир Ђорђевић.

СТРАГАРИ. Храмовна слава Свети Илија. Страгари, Маслошево, Љубичевац, 1359 душа, II класе. Парох Радомир Милановић.

АРАНЂЕЛОВАЦ. Храмовна слава Св. архангел Гаврило. Аранђеловац, 3800 душа, I класе. Парох Александар Лазаревић.

БРЕЗОВАЦ. Храмовна слава Св. архангел Михаило. Брезовац, Горња Трешњевица, 11300 душа, II класе, Парох Велимир Николић.

СТОЈНИК. Храмовна слава Св. Илија. Стојник, Марковац, Међулужје, 1700 душа, II класе. Парох Драгић Аврамовић.

ШАТОРЊА. Храмовна слава Св. Никола. Горња и Доња Шаторња, Блазнава, Доња Трешњевица, 1590 душа, II класе. Парох Велимир Исајевић.

БУКОВИК. Храмовна слава Св. архангел Михаило. Буковик, 1000 душа, II класе. Парох Светозар Поповић.

БАЊА. Храмовна слава Св. Илија. Бања, Липовац, 1380 душа, II класе. Парох Јеремија Исајевић.

БЕЛОСАВЦИ, нема цркве, припада јагњилској. Белосавци, Јеленац, Маскар, Рајковац. Парох Светозар Ивошевић.

ОРАШАЦ. Храмовна слава Вазнесење Господње. Орашац, Копљаре, 1298 душа, II класе. Парох Миливоје Мијовић.

ВРБИЦА, нема цркве, додељена аранђеловачкој цркви, 1608 душа, I класе. Парох Светолик Швабић.

ЈЕЛОВИК. Храмовна слава Св. апостол Тома. Јеловик, Гараши, Вукосавци, 871 душа, II класе. Парох Властимир Томић.

ВЛАКЧА. Храмовна слава Успеније Пресвете Богородице. Влакча, Овсиште, Котраже, 4359 душа, II класе. Парох Аћим Вучковић, капелан Милјко Ранковић. Филијала у Овсишту, храмовна слава Св. Прокопије.

МАНАСТИРИ

БЛАГОВЕШТЕЊЕ. Храмовна слава Благовести. Настојатељ јеромонах Дамаскин. Сабраће нема.

ВОЉАВЧА. Храмовна слава Св. архангел Михаило. Настојатељ јеромонах Алексије. Сабраће нема.

ГРНЧАРИЦА. Храмовна слава Св. отац Николај. Настојатељ јеромонах Доситеј. Сабраће нема.

ЈОШАНИЦА. Храмовна слава Св. отац Николај. Настојатељ игуман Теодосије. Братство – јеромонаси Лукијан и Јанахије.

КАЛЕНИЋ. Храмовна слава Ваведење Пресвете Богородице. Настојатељ архимандрит Никон. Сабраће нема.

ПАРОХИЈЕ РУДНИЧКОГ ПРОТОПРЕЗВИТЕРАТА У ЖИЧКОЈ ЕПАРХИЈИ

Окружни протопрезвитер Љубомир Т. Поповић

*Намесништво Среза груџанског.
Намесник Софроније Петровић.*

ГРОШНИЧКА. Храмовна слава Св. апостоли Петар и Павле. Грошица, Трешњевак, Ачине Ливаде, Голочело, Ђурисело, 4556 душа, I класе. Парох Софроније Петровић.

ГРБИЧКА. Храмовна слава Св. пророк Илија. Грбице, Шљивовац, Поскурице, 3315 душа, I класе. Парох Александар Луковић.

БАЉКОВАЧКА. Храмовна слава Св. апостоли Петар и Павле. Баљковац, Ердеч, Станово, Мале Пчелице, Корићани, Драгобраћа, 3230 душа, I класе. Парох Радован Цветић.

ПРВА ЗАБОЈНИЧКА. Храмовна слава Вазнесење Господње. Део Забојнице, Дреновац, Вучковица, Брњица, Дубрава, Суморовац, 2642 душе, I класе. Парох Александар Прокић.

ДРУГА ЗАБОЈНИЧКА. Храмовна слава Св. Никола. Драча, Прекопеча, део Забојнице, Рогојевац, Кутлово, Кикојевац, 3204 душе, I класе. Парох Адам Милићевић.

ДИВОСТИНСКА. Храмовна слава Цар Константин и царица Јелена. Дивостин, 473 душе, III класе. Опслужује братство манастира Драче.

МАНСТИР ДРАЧА. Храмовна слава Св. Никола. Настојатељ јеромонах Рувим Павловић. Братство – јеромонах Марко Поповић.

Поводом осамдесетогодишњице од упокојења

СПОМЕН НА ЛУКИЈАНА БОГДАНОВИЋА ПАТРИЈАРХА - МУЧЕНИКА

очетак двадесетог века у Карловачкој митрополији је обележила несвакидашње истрајна личност патријарха Георгија Бранковића (1890–1907) који је обраду винограда Господњег имао за императив и тиме се успешно, током седамнаест година свог патријарховања, супротстављао аветима које су се све више приближавале српском национу. Његово време се слободно може сматрати златним добом просвете (укључујући и богословије и гимназије), богословске мисли у свим њеним пројавама, црквеног градитељства. Све што је посејано за време митрополита Стевана Стратимировића (1790–1836) дало је свој род за време патријарха Георгија. Елоквентност и општа ерудиција овог јерарха је могла да се носи са све опаснијим апетитима Мађара, скорије пробуђеним али ништа мање опасним расизмом Хрвата, и окошталим апсолутизмом Аустријанаца. Прва декада овог века је показала крај једне епохе и долазак неких нових тенденција које су ултимативно тражиле промену свега – пре свега философије живљења. Пред саму увертиру у Светски рат који ће, на жалост, добити префикс први, 17. јула 1907, од последица шећерне болести, у Сремским Карловцима, Богу се представио Георгије Бранковић, деветнаести поглавар аутономне Митрополије карловачке.

На питање шта је Црква у двојној монархији изгубила смрћу патријарха Георгија, може се дати једноставан одговор – много, можда исувише. Избор новог патријарха је, у постојећим условима, текао очекивано тешко. Изборни сабор је сазван за 28. јул 1908. године и на њему је за новог патријарха изабран владика вршачки Гаврило Змејановић (1896–1920)¹, али Беч се са овим није сложио тако да је нови сабор одржан 19. септембра 1908. године. Тада је за наследника патријарха Георгија изабран владика бачки Митрофан Шевић (1899–1918). Но,

како је владика Митрофан одустао од избора, на седници од 22. септембра исте године, дотадашњи администратор Митрополије, владика будимски Лукијан Богдановић, је добио највише гласова па је Цар потврдио његов избор за Патријарха. Инtronизацију новог патријарха извршио је 25. септембра 1908. године,² др Антоније Гинтер, министар правде, у цркви Светих апостола Петра и

Павла у Сремским Карловцима.³ Крст који је патријарх Лукијан преузео од патријарха Георгија је постајао све тежи и тежи. Његову позицију су отежавале и политичке партије Срба које су биле анти-клерикално расположене, што се може објаснити општим духовним кретањима обес-црковљене Европе, подлегле само негативним тековинама Француске револуције из 1789. године. Шта су предводници нашег национа могли да науче школујући се по центрима Западне Европе, ако не да кључ човековог бића лежи у њему самом, апострофирајући при том рационализам Сократа и његових „наследника“, и да своде Тело Христово на преживелу и реакционарну инсти-

туцију која ограничава слободу и које се треба решити. Тако васпитани, они су све мање могли да чују и разумеју црквене прелате који су се, с друге стране, чврсто држали свога предањског места, немајући понекад доволично стрпљења и такта да заблуделе поврате.

Срби су били Пијемонт за све Словене и као једини доволично спомбни да своје слободарске потребе

Новоизабрани патријарх Лукијан дочекује Антона Гинтера, царског изасланника

остваре постајали све већа опасност за Монархију из заласку. Матице – Србија и Црна Гора су постајале све виђеније земље на геополитичкој малини као стабилног Балкана. Цветање ове две самосталне земље није никако ишло на корист Аустро-Угарској која је имала свој интерес на њиховом простору. С тим у вези, Срби у Монархији су и за Беч и за Пешту били „змија у њедрима“ коју ваља уништити. По одредбама „Апоњијевог закона“⁴ из 1907. године⁵, а које су постражене 1913. године сви Срби су имали да буду мађаризовани⁶ у року од четрдесет година. Када је 11. јула 1912. године издата Царска наредба сuspendovanе су многе бенефиције које су биле директан атак

на рад политичких странака у Монархији, нарочито оних изниклих из деловања Светозара Милетића. Он је, сукобљавајући се са патријархом Германом Анђелићем (1881–1888) зачео крајње негативан став према јерархији тако да су наследници његове политичке мисли, тежиште свог рада усмеравали ка „освајању власти“ за себе, без интересовања за сопствену Цркву и традицију. Српска аутономија је враћена на стање пре 1868. године. Политичке партије су, нападајући јерархију, оптуживале исту да ради

Карлсбаду рекао, између осталог, следеће: „Но, док сјајне победе српског оружја, Вас као Србина, сасвим природно, испуњавају радошћу и одушевљењем, дотле се ми Мађари тих победа плашимо, и оне нас бацију у не малу бригу.“⁸ Како је страх од гравитирања Срба према Матици био огроман требало је под хитно кренути у офанзиву против те могућности. Стожер Срба у двојној Монархији је од преселења био митрополит, тј. патријарх, па је, према томе, њега требало неутралисати на тај

понуђено да напише текст који би био изузетно неповољан за патријарха, а који би после био подељен по целој Монархији⁹. Како је понуда са гнушањем одбијена сугерисано да би Патријарх требало добровољно да се повуче, а уколико то одбије да ће се проблем решити на други начин. Животни видокруг последњег поглавара Карловачке митрополије постао је испуњен мемлом која се осећала на зло и смрт. Нападан од своје пастве и од власти, овај јерарх се нашао у позицији коју његови претходници нису искусили, барем не у овом обличју.

У јеку свега овог патријарх Лукијан је одлучио да оде на опоравак у Јоакимову Бању, близу Карлсбада, у Аустрији. Након лечења Патријарх је отишао у Бад Гастајн на две недеље. Успут је свратио у Рајхенхал где се сусрео са својим синђелом Масимилијаном (потоњи епископ горњокарловачки, 1931–1936) који сведочи да је Патријарх био нерасположен¹⁰.

У среду, 1. септембра 1913. године, у двор у Сремским Карловцима стигао је телеграм који је потврдио истинитост претњи и који је најавио почетак страдања нашег национа у коначном расплету питања у вези постојања жуто-црне Монархије. У том телеграму је стајало да је Његова Светост нестao у понедељак увече 1. септембра исте године. Да би се Патријарх пронашао, у Бад Гастајн су се 6. септембра упутили епископ будимски Георгије (1912–1951), патријарашки протосинђел Викентије (потоњи епископ банатски) и архијакон Иринеј (потоњи епископ бачки од 1922. до 1955). Истог дана је у Бад Гастајн стигао и рођени брат патријарха Лукијана Др Милош Богдановић са својим шураком Др Емилом Васиљевићем¹¹. Истрагом је утврђено да је Његова Светост вероватно жртва несретног случаја. Незванични податак говори да је патријарх Лукијан непосредно пред нестанак имао састанак са неким човеком, највероватније 20. августа када се није вратио из шетње, него је сутрадан ујутро пронађен на једној клупи у Јелисаветиној Променади и то упрљан, издеран и малаксао, без шешира, кишобрана и огтача. Како су му манжетне биле блатњаве, закључено је да се котрљао низ брдо. На основу овог може се претпоставити да је Патријарх имао

Патријарх Лукијан одлази на устоличење у Доњу цркву карловачку (из њега се виде епископи - пакрачки Мирон, горњокарловачки Михаило, вршачки Гаврило и бачки Митрофан)

противно националним интересима, сводећи тако Тело Христово на неку врсту културно-уметничког друштва. Без обзира на чињеницу да је истина била на страни јерархије утицај странака је био исувише јак на народ тако да је општи положај црквених великородостојника био крајње неповољан и патријарх Лукијан се са тиме морао носити. Његово надгледање Цркве била је пловидба између Сциле и Харибде, при чему су народни прваци постављали императив да се „рад Цркве“ контролише, а власти га сумњичиле за противдржавну активност.

Србија је 1912. године након победе код Куманова, постала слободозарни светионик за све Србе у расејању и као таква изазвала велико подозрење и у Бечу и у Пешти. Архимандрит Георгије Видицки⁷ ће у својој реминисценцији, 1922. године, сведочити да му је проф. Н.Н. у

начин што би његова столица била пребачена у Будим, а у Сремским Карловцима би остао епископ–супрафаган. Патријарх би сазивао седнице Црквено–народног сабора у Будимпешти, где би био „на оку“ Мађарима. Овај покушај је пропао и сада је требало да се неким другим путем онемогући развој опасних тенденција код Срба. Па кад већ није могло милом, онда треба покушати силом. Мађари су свим силама покушавали да спрече неминовну пропаст већ преживелог царства. Прешло се на други начин решавања проблема. Установљено је да личност патријарха Лукијана не одговара новонасталим потребама, без обзира што су Мађари управо њега хтели приликом избора наследника патријарха Георгија. С тим у вези планирано је да се он уклони са патријарашког трона било којом методом. Архимандриту Георгију је

немили сусрет са неким агентом власти, која је обичавала да на овај начин решава проблеме. Вероватно је „убеђиван“ да одступи од трона. Изгледа да је десетак дана потом кренуо да пронађе заборављене ствари. У суботу 6. септембра дрводеља Пахер је под палим мостом на речици Ахи (планинска речица пуна брзака која противче кроз Бад Гастајн)¹² која на неколико места има врло стрме водопаде, пронашао шешир патријарха Лукијана. Крајолик где се десио нестанак је колико леп толико и опасан за шетњу јер је пут који дели стene и провалију доста узак. До самог места, где је по претпоставци патријарх Лукијан пао, може се доћи или ловачком стазом која је широка свега 30 см или спуштањем кроз један расцеп у стени који је стрмовит око један метар. Истражни судија је одбацио могућност атентата баш због неприступачности места где се несрећа десила. Такође је установљено да нема трагова борбе. Да ли је баш тако? Како је могуће да се гостионичар Бимел вече раније шетао њиме и да није приметио да се мост клима, или било шта сумњиво што би указало да су подупирачи трули и да мост представља велику опасност? То је ипак било прометно, туристичко место, тако да бахатост ове врсте не може да се уклопи са немачком систематичношћу у вођењу послова. Ствари у Патријарховој соби су биле на свом месту одавајући чињеницу да им је власник здрав, тако да је на основу тога одбачена хипотеза да је патријарх Лукијан био у депресији. Имало је индиција да је патио од несанице, па да је стога био ћутљив и нерасположен, али све ово није дало одговор на питање где је Патријарх био у ноћи између 19. и 20. августа и где је био цео дан пре нестанка 1. септембра. Убрзо су пронађени делови одеће несрећног јерарха, али далеко од места несреће,¹³ који су сведочили да је тело патријарха Лукијана вероватно унакажено. Истрага је обустављена почетком октобра. Брат патријарха Лукијана, др Милош је расписао награду од 1000 круна оном ко пронађе тело или барем неки део тела. Крајем месеца др Емил је обавештен да је Ахе опала. Он је истог тренутка отишao у Бад Гастајн и на 30 km од места несреће, на дан Светог мученика Лукијана 28. октобра, про-

нашао тело патријарха Лукијана савијено око стуба једног моста, у близини железничке станице у Кламштајну. Тело је било покривено окамењеним песком и личило је на повелик камен. Пронашао га је жандармеријски стражар. Истог дана у Хофф-Гастајн је стигао владика будимски Георгије на чије је инсистирање извршена обдукција. Како је недостајао део главе¹⁴ идентификација

била је у недељу 2. новембра. Од патријарха се са беседом опростио владика горњокарловачки Михаило (1891–1914). Патријарх Лукијан је сахрањен у гробници (митрополита–патријарха карловачких) у Горњој цркви у Сремским Карловцима.

Карловачком митрополијом су администрирала двојица архијереја, прво је то био Мирон пакрачки (1890–1941) до 4. октобра 1913. године, а

Детаљ са сахране патријарха Лукијана

је извршена на основу зуба доње вилцице и на основу леве ципеле (која је заједно са чарапом била једини одевни предмет на телу) на којој су били Л.Б. иницијали. Остатак тела је, имајући у виду чињеницу да се оно налазило скоро два месеца у води, био прилично добро очуван. На основу анализе преосталих виталних органа закључено је да је патријарх Лукијан био доброг телесног здравља. Пошто је са сигурношћу закључено да је пронађено тело заиста патријарх Лукијан приступило се припремама за сахрану. Тело је обучено у архијерејско одјејање.

Тело уснулог Патријарха је пролазећи кроз Беч и Будимпешту било дочекивано од мноштва народа, који је оваквим епилогом био тргнут из дневнополитичких размирица. Ако се по јутру дан познаје, онда је ова „зора“ објавила врло крвав дан у којем се од страха и бола неће занти stati. У петак, 31. октобра 1913. године, патријарх Лукијан се коначно вратио у Сремске Карловце. Заупокојена литургија, коју је служио владика вршачки Гаврило (1896–1920),

потом горњокарловачки Михаило до 6. марта 1914, када је умро, па је администратор поново постао владика Мирон. Одласком патријарха Лукијана Митрополија је остала без свог поглавара и таква је прошла кроз цео рат и дочекала васпостављање Српске патријаршије 1920. године. Сам Лукијан ће остати забележен у сећању свога народа као човек веома радан и честан. Он је велике помагаче имао у лицу Илариона Зеремског, потоњег владике горњокарловачког (1921–1931), и Јована Вучковића, ректора Богословије. Патријарх Лукијан је био достојан наследник патријарха Георгија и сасвим је извесно да би учинио много више да су услови његовог рада били повољнији. Но, и поред тога личност овог архијереја сведочи о тежини и часностима ношења крста Господњег.

Владан Костадиновић

Напомене:

1. Ђоко Слијепчевић, *Историја Српске Превославне Цркве*, II књига, Београд 1991, стр. 188.

2. Исто.

3. Инсталација није обављена у Саборном храму са разлога што је у то време вршена његова рестаурација. Поред овог инtronизација је била преседан по томе што је обављена без претходно одслужене литургије. Епископ моравички Др Сава, *Лукијан Богдановић, последњи архиепископ карловачки, митрополит и патријарх српски*, Гласник СПЦ, Београд 1963, стр. 374.

4. По министру просвете, грофу Алберту Апоњију.

5. Закон је донет пошто је приликом пописа 1900. године, на ужас и за-препашћење мађарске власти, установљено да 83,2% немађарских народа није знало мађарски језик, иако је ддвадесет година раније он био уведен као обавезан предмет у немађарским ос-

новним школама. Упореди са др Димитрије Кириловић, *Помаћарица у бившој Угарској*, Гласник историјског друштва у Новом Саду, књига VII, Сремски Карловци 1931, стр. 231.

6. Рајко Веселиновић, *Преглед историје Карловачке Митрополије од 1662. до 1919. године*, (објављено у споменици *Српска Православна Црква 1219-1969*), Београд 1969, стр. 239.

7. Старешина манастира Ковиљ.

8. Георгије Видицки, *Зашто је и како умро патријарх Лукијан Богдановић?*, Гласник СП Патријаршије, Сремски Карловци 1922, стр. 340.

9. Исто.

10. Богословски гласник, књига 24; св. 2, Сремски Карловци 1913, стр. 229.

11. Исто, стр. 230.

12. Исто, стр. 232; Мост је пао у ноћи

између 2. и 3. септембра, па се с тим у вези претпостављало да је несрећни Патријарх управо тада страдао, а да је услед пада тело променило смер кретања, да се одбило од стене и пало у воду која је у то време набујала.

13. Исто, стр. 234; Нађено је следеће: парче доњег рубља, парче оковратника кошуље са иницијалима Л.Б., леђа од прслука са пређицом.

14. Од главе је остала само доњовилична кост и брада. Ова чињеница наводи на помисао да је Патријарх ударен тупим предметом по глави јер је необјашњиво како је могло да дође до тога да читав горњи део главе недостаје. Такође, треба имати у виду да ни вишеструки ударац у стену не би могао овако да унакази тело.

ПРОТЕСТ КАРЛОВАЧКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ ПРОТИВ „ВЕЛЕИЗДАЈНИЧКОГ“ ПРОЦЕСА У ЗАГРЕБУ, 1909. ГОДИНЕ

Да су се епископи Карловачке патријаршије на челу са патријархом Лукијаном Богдановићем окупили у седницу 18. јануара 1909. године да би подигли глас „противу познате оптужбе у Загребу првака народних а нарочито оног дела у њој где се говори о српској цркви и достојно одбили клевете и увреде које су у тој служби нанете Српској цркви“ дознајемо из свеске за фебруар 1909. године *Хришћанског весника*. Том приликом је одлучено:

„Епископи Православне Српске митрополије карловачке, сабрани у митрополитско-патријаршијској престоници у Карловцима, сматрају за свету дужност – не улазећи у оцену саме ствари – да дигну свој глас и пре свега једнодушно изјаве своје жаљење над оним местима тужбе где се, противно и историјској истини и стеченим од високих и највиших државних фактора признатим и свагда признаваним, а нарочито и позитивним државним и земаљским законима ујамченим правилима, лаком руком бришу и историјска прошлост и карактеристична обележја Српске цркве и народа, пориче име и порекло и тиме неосновано и безразложно вређају најнежнији и најсветлији осећаји народни.“

Епископи исто тако сматрају за дужност, да најодлучније протестују против оног, у тужби врло смело баченог осумничења, као да Српска црква митрополије карловачке, као таква, њене установе и органи сто-

је у служби неке великосрпске пропаганде, која ради на насиљном преврату и оцепљењу краљевине Хрватске и Славоније од законите државноправне везе.“

Орган удруженог свештенства Краљевине Србије још нас обавештава да се патријарх Бранковић о процесу обавестио од српских посланика у Мађарском сабору Медаковића и Прибићевића и да је код министра председника Векерла „претествовао, као поглавица Правослане цркве, противу тужбе хрватског главног тужиоца, подигнуте против педесет и два ухапшена Србина, јер се њом дрско пориче егзистенција Српске православне цркве и српског народа, и да се црква и свештенство означавају као органи велеиздајничке пропаганде. Министар председник саслушао је пажљиво патријархове речи и изјавио да ће у одговору на интерpellацију посланика др Полита водити рачуна о патријарховим изјавама. Том приликом Векерле је изјавио да он у том погледу не одобрава оптужбу, нити се са њом слаже.“

Хришћански весник, познат као гласило које је врло оштро и неаргументовано критиковало архијереје Српске цркве у Краљевини Србији, допис из Карловца завршава речима: „Све ово износимо читаоцима да се види с којиком се ревношћу патријарх Богдановић и Синод зајажку за угрожена права своје цркве и оне заточенике, који невини пропадају у тамницастима хрватског бана Рауха.“

ДВА ТУМАЧЕЊА

„ТЕМНИЋКОГ НАТПИСА“

ише научних прилога о **Темнићком натпису**, једном од најстаријих споменика словенске писмености, нема, можда и због тога што су о њему авторитативно расправљали тако меродавни тумачи, као што су били Љубомир Стојановић¹ и Светозар Радојчић².

Камену плочу, у науци познату као **Темнићки натпис**, од кречњака каквог нема на месту где је пронађена, откопао је у селу Горњем Катуну (Темнић), веома близу катунске школе и леве обале Мораве, на дубини 60–80 центиметара, сељак Живко Ђ. Стевановић. Откупио ју је варварински учитељ Милан Ст. Недељковић и у мају 1900, уступио Народном музеју у Београду. Ова плоча је готово квадратног облика, широка 19,2 до 19,5 центиметара, висока 19,5 до 20 центиметара, док је дебљина 5 центиметара.

Пре него је пришао палеографско-филолошкој анализи натписа, Љ. Стојановић је изнео претпоставку о намени плоче: „И по свом облику, и по садржини натписа – ја држим да је ова плоча била узидана у олтару на часној трпези, и да су под њом биле мошти десеторице Севастијских мученика који се у натпису именују.“

Током описа карактера употребљених слова, дошао је до закључка да су строго изведена као млађи грчки унцијал, да су „управо калиграфска“ и да би „ова слова ваљало узети за препочетак, и по њима излити нова слова за издавање ћириличких старих споменика“.

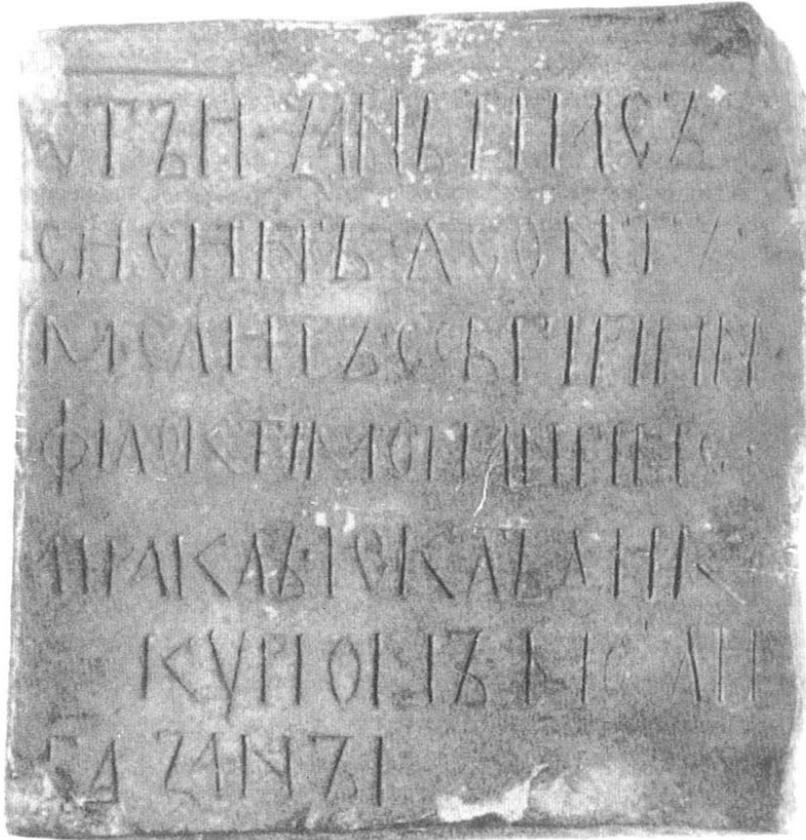
Чињеница да се **Темнићки натпис** графички подудара са грчким „литургијским унцијалом“ и да је без трагова бугарске или српске редакције, послужила је Љ. Стојановићу да изведе закључак о времену постанка: „Наш натпис представља чист калиграфски тип грчког млађег унцијала, неискварен невештином или небрикливошћу писаца; он је онакав какав је у почетку постанка ћирилице био. У томе је погледу он уникум у југословенској писмености. Зато држим да га нико неће стављати у

XII век, већ раније. Али да ли да се стави у XI или X век? – Ја бих био пре зато да се стави у X него у XI. Томе би био разлог не само многе једнаке особине са **Самуиловим натписом** (из 993. године), већ и велика сличност, а по негде и једнакост с грчким писмом IX и X века.“

Стојановићево датирање плоче из Горњег Катуна, не улазећи у детаљнију анализу, потврђују Ђорђе Сп. Радојчић: „Темнићки ћирилски натпис из X или с почетка XI века свакако треба уврстити у књижевност између Косова и Риле, која је јужно-

покривала мошти десеторице мученика из Севастије, већ је, на основу упоредних испитивања, пре свега из историје уметности, али уз примену и сазнања из старе књижевности, филологије, палеографије и епиграфије, устврдио да су имена севастијских мученика на **Темнићком натпису** имала чудотворну моћ за средњовековне градитеље.

Најпре наговештава да су могле постојати четири овакве плоче, с обзиром да севастијских мученика има укупно четрдесет, а на једној сачуваној набројано је десет. Следи анализа како су ови светитељи пред-

Темнићки натпис

словенског карактера, припадала и Србима и Македонцима и Бугарима (њен је споменик глагольско Маријинско јеванђеље из XI века)³ и Владимир Мошин, који слова **Темнићког натписа** наводи као примере српског писма из X века.⁴

Светозар Радојчић у поменутом раду није закључио да је ова плоча

стављани у византијској иконографији, уз подсећање на сцену њиховог мучења на језеру севастијском на фрасци из XI века у охридској Св. Софији. Али, наводи Радојчић, мученици су портретисани и као појединци са обележеним именима у црквама Кападокије, у кијевској Св. Софији, у једној познатој солунској

базилици. Тај низ медаљона и фронтално постројених фигура са именима, делује као илустрована литанија, као молитва, какве су постојале у црквој књижевности и које су и код нас, у облику заштитних молитава, преписиване у зборницима молитава до kraja XVII века.

Следи први закључак Светозара Радојчића: **Темнићки натпис** тачно и има формулу литаније, после набрајања десет имена, стоји молите Бога за нас.

Како се зна да теме зидног натписа могу имати наративни, симболички, али и профилактички карактер, професор Радојчић се посебно задржава на примерима када су ликови, знакови и натписи стављени на одређена места да заштите црквене грађевине од рушења. Тако су у доњем прстену тамбура у Сопоћанима исписани стихови ирмоса III гласа (песме треће): „Утврђење оних који су у Тебе уздају, Господе, утврђуј (ову) цркву Твоју...“, а светогорски сликарски приручник прописује мајстору да на четири капитела, који носе куполу, има да напише: „ову кућу подигао је Отац, ову кућу утврдио је Син, ову кућу обновио Свети Дух, Света Тројица слава ти.“ И дискоси, као

символ речи Божије, на теменима лукова, на стопама пандантифа и у горњем прстену тамбура профилактичког су карактера.

Као што заштитни натписи и дискоси треба да чувају храм, тако по С. Радојчићу, и портрети севастијских мученика, често подељених на четири десетине, са сталним редоследом имена, и у X и XI веку (Кијев, Нерединци) и касније (Лесново, Св. Тројица плевальска, Грчаница, Хопово) стављају се на лукове и друге осетљиве делове конструкције – да их утврде. Најопширније, о сликању мученика севастијских у каснијем српском средњовековном црквеном сликарству писао је Сретен Петковић⁵.

Имајући у виду ове примере и друга компаративна истраживања, Светозар Радојчић о **Темнићком натпису** доноси ове судове: од X–XI века четрдесеторица мученика подељени су на исти начин, на четири десетине; сасвим је сигурно да су постојале четири плоче на темнићкој цркви, односно зна се како су биле поређана имена на изгубљеним плочама; сачувана плоча била је на југоисточном или југозападном делу неке правоугаоне конструкције, што се закључује на основу каснијих података из Св. Тројице плевальске.

Професор Радојчић нас још подсећа да су средњовековни уметници и градитељи често схватани као чудотворци, као људи који чине дела побожна и света, али и као људи загонетни, који се испомажу разним, давно провереним средствима, формулама и знацима којима је придавана нека натприродна снага. **Темнићки натпис** свакако је уклесан, закључује аутор, да утврди плочу која је имала чудотворну моћ да чува грађевину у коју је некада била узидана.

Н.Ј.

Напомене:

1. Темнићки натпис, Јужнословенски филолог, књ. I, св. 1–2, Београд 1913, 4–20.
2. Темнићки натпис, Сујеверице средњовековних градитеља о чудотворној моћи севастијских мученика, Зборник са ликовне уметности МС, Нови Сад 1969, 1–11.
3. Гласник Српске академије наука и уметности, књ. XV, св. 1, јан.–јуни 1963, Београд 1967, 48.
4. Ђирило и Методије, Београд 1964. Азбучне таблице одабрао и датирао Вл. Мошин, стр. 56
5. Зидно сликарство на подручју Пећке патријаршије (1557–1614), Нови Сад 1965.

ЗАВЕШТАЊЕ СИМЕ АНДРЕЈЕВИЋА ИГУМАНОВА

Захваљујући помоћи Симе Андрејевића Игуманова, Петар Костић (1852–1934) је био питомац београдске Богословије (1869–1873). Касније је г. Костић био наставник и управник Призренске богословије, оснивач српске гимназије у Солуну, секретар Дабарско-велешке и Рашко-призренске митрополије (до Балканских ратова), заслужни национални посленик у Старој Србији. Врло вредну монографију „Просветно-културни живот православних Срба у Призрену и његовој околини у XIX и почетком XX века (са успоменама писца)“ објавио је 1933. године у Скопљу. Из дела књиге о Сими Андрејевићу Игуманову преносимо одломак који се односи на завештање потомцима великог добротвора српског народа:

– Од месеца октобра 1872. године Сима је провео у Призрену, и у омиљеном му манастиру Св. Марка, а 1874, по савету руског конзула, због ондашњих политичких прилика, оде у Београд, где је до 8. септембра 1881. године провео у кући свога пријатеља П. Срећковића, професора Велике школе.

Дugo бављење изван постојбине

већ му бејаше дојадило, те са нестрпљењем очекиваше да у Призрену настану редовне прилике (јер после ратова у Призрену бејаше овладала Албанска лига, а царске власти бејаху прогнане), те да се тамо врати. Жеља га је вукла да у месту свога рођења умре, а године његове старости већ су му напомињале да тај дан није далеко иако је био пот-

пуно здрав.

Очекујући сваки дан када би се за Призрен могао кренути, он 29. октобра 1880. године написа своје завештање, у коме **све своје покретно и непокретно имање намени на просветне циљеве своје браће у Старој Србији**.

А то имање, које се налази у Београду, на Теразијама и у Бран-

ковој улици, износи сада 12.553.200 динара; У Државној народној банци 397.347 динара, и у хартијама од вредности 10.751.500 динара.

Главнији тачке његова завештања су ове:

1) „Сви издаци имају се трошити према одређеној целиј: на васпитање младића из Старе Србије који се буду васпитавали у Београду, или на страни у вишим заводима, или на издржавање Призренске богословије како, према времену и потреби, старатељи маже масе за нужно и целисходно нађу.“

2) „Кућа у Призрену, у којој је сада Богословија, да остане на вечита времена кућом Православне српске богословије призренске, у којој ће се учити и за духовна звања спремати синови моје отаџбине – Старе Србије.“

3) „Старатељство у лицу митрополита Србије и два београдска грађанина као помоћна стараоца да остане на будућа времена стално. И кад које од ова два последња лица умре, или ма из којих узрока из управе моје масе иступи, има се попунити другим лицем.“

Пошто је написано завештање, Сима је хтео одмах кренути за Призрен, али анархично стање које је под Албанском лигом владало у Призрену стало је томе на пут. Зато је Сима морао очекивати још целу годину, те се могао кренути за Призрен тек 8/21 септембра 1881. године и стигао 16. истог месеца, дочекан, као и вазда, весело од све своје браће у Призрену.

Сима бејаше веома весео и задовољан што му се и та жеља испунила, али му бејаше зар суђено да му и последњи дани загорчају.

Наиме, 20. јануара 1882. године власт претресе стан Ђорђа Ст. Камперелића, који у Богословији становаше; покупи све протоколе и новац, па и Ђорђа одведе и затвори. Он слушаше и даље немиле гласове, како се у многима нашим местима наши највиђенији (трговци, попови, учитељи)

Сима Андрејевић Игуманов

хапсе све као политички кривци.

Како свагда, тако и те године, Сима је прву недељу великог поста постио, и отишао у цркву да се причести. То бејаше 10. фебруара. У цркви је одстајао целу литургију и причестио се. Али, како бејаше доста хладно а он стајао према једном прозору, то му је сва лева страна била изложена промаји. После литургије свратио је своме пријатељу, покојном Јастребову, на чај. У разговору са њим, наједанпут је осетио да му је лева рука клонула, па покуша да устане, али га већ и лева нога бејаше издала – капља га

је ударила.

Игуманова однесмо на носилима у његов стан и положисмо у кревет, са којега више није ни устао.

Пок. Сима, по увревању турског војног лекара који га је лечио, до био је и запаљење плућа. И тако, након четрнаест дана тешке болести, између 23–24. фебруара по старом календару, у 9 сати увече, испустио је своју родољубиву душу, у 79. години свога живота, 1882. године.

Два дана касније, 26. фебруара био је свечан спровод, какав, разуме се, у Призрену није нико запамтио. Срби су своје радње позатварали, и све што је за Симу и његово име чуло дигло се да му последњу почаст укаже; па и из околних села дошао је сilan свет да при погребу присуствује.

Покојник је још за живота себи спремио био гробницу у манастиру Св. Марка, где је и кости свога брата Аксентија и других својих положио.

Мртвог покојника, од села Корише до манастира Св. Марка, за читав сахат узбрдо, и по најгорем путу, његови поштоваоци, сељаци и варошани, изнели су на рукама и до гробнице.

На гробу, опростио се са великим покојником, особитим добротвором, писац ових врста, изневши укратко доборчинства учињена своме народу и поједицима. Жалосно је било гледати сељаке, измучену рају, особито из села Корише и Љубијде, близу Призрена, како су горке сузе лили.

Пред сами мрак, његови посмртни остаци спуштени су у гроб, да онде, у манастирској тишини, вечити санак бораве, онде где је своје детињство провео а где је сматрао за задовољство да живи.

РАЗМИШЉАЊА СВЕТОГ САВЕ НА ПОСЛЕДЊЕМ ПУТОВАЊУ МОРЕМ

Велику лађу захвати бура готово чим је кренула од обале сиријске, Јегејским морем према Цариграду. Свети човек се покаја што је с пратњом пошао од сиријске обале и укрцао се у овај брод. Истина, све је на лађи било пространо и удобно, почев од велике одаје, заштићене од распружавања великих таласа који су се над бродом укрштали, прелас-

али и поново уздизали. Брод му је изгледао много сигурнији и већи од оног којим је први пут пловио од Бриндизија ка Јафи и палестинској обали. Ипак, ово морско путовање причинавало је Сави неизмерну муччину. Молећи се Свевишњем, он савлада осећање телесне тегобе и поче да размишља о пролазности живота. Његов отац, Св. Симеон

Немања често је гласно пред њим самим, својим мезимцем, то исто чинио. Тако му је било лакше. Сава је размишљао. Хрлио је далеком сећању на детињство. Трагао је за првом запамћеном сликом. То је више пута чинио у многим тренуцима свога живота. Сећао се кад су му родитељи први пут рекли да су му дали име Растко по имену далеког

моравског кнеза Растислава, који је први позвао признате научнике из Солуна, Константина и Методија, да преведу Свето Писмо на словенски језик и дођу к њему у Моравску. Волео је ту причу. Размишљао је да ли можда има истине у оном будистичком учењу, за које је чуо кад је први пут путовао у Свете земље и крошио ногом у Александрију – да се душе умрлога селе у бића тек рођена, па му је кнез Растилав из Моравске, далеке словенске земље у срцу Европе, био стално на уму. И Савини преци, Срби, дошли су из далеке словенске земље, са североистока Европе. Та мисао га је често заокупљала. Никад није путовао у те далеке словенске земље, па му се чинило да је Српска земља као неко велико острво у том великому словенском мору... Сећао се опет очевих очију, јасно плавих у дубокој старости. Мајчине су увек показивале тугу... Отац га је у четрнаестој повео са собом да дочекају Фридриха Барбаросу код Ниша, родног града оснивача Цариграда. Какви су то барбари били, чинило му се да се земља потреса испод копита њихових коња. Отац је као и обично донео странцима велике дарове, а и ови су њега тако исто обасули поклонима. Дуго је носио ону кадифску долamu од Барбаросиних даровних тканина, коју му је мајка својим рукама кројила и шила...

Затим се сећао своје браће. Вукан је био висок као отац, а Стефан оники на мајку. Гласови су им били умилни. Никад се они нису свађали у витешким борбама као одрасли младићи, док је он још био дете. Све се после очеве смрти изменило. Добро је урадио што је пренео очeve мошти у Србију. Тада пут од Хиландара до Србије био је тегобан, преко урвина и планине, али му је Бог помогао да га издржи, био је млад... Но, Свети човек се врати сећањем на прелепа Јеванђеља што их је читao у детињству. Она илуминирана његова стрица Мирослава и брата му Вукана, који је био толико старији од њега, младог Раствка, као да му је био отац... Али, најдражака му је била књига о Кнезу Владимиру. Покушавао је још од детињства да је украси цртежима, када су му многе уметничке вештине полазиле за руком, док се још није, занет, определио за свој животни пут... Још пре но што се појавио онај, од Бога послани, руски

монах из манастира Св. Пантелејмона са Свете Горе. – Сава је увиђао сву таштину своје кратке владавине у Хуму. Рано је почeo да се клони младићких жеља које узнемирују дух и ђавољским путем воде трошно људско тело... Ипак, схватајући светињу брачног живота својих родитеља и своје браће, брзином муње осети присуство свога блаженога Христа како благосиља младенце у Кани Галилејској, а по лицу му падоше слане капи морске буре... Верни пратилац Андреја обриса му чело и образе. Отвори очи. Небо се саставило с морем, само је било осветљено муњама, а море све бешње. Да ли је ово крај?... Врати се у стварност. Верни људи око њега молили су се, клечећи и вапијући за Божју милост и спас. Свети подиже руке и помилова најближе главе. Они сви вратише поглед своме учитељу. Какав мир сагледа у њиховим очима... Опет затвори очи и виде лик руског монаха, плавих, прозирних очију и умилна гласа. Како је знао да прођре у саму бит Раствковог бића. Говорио му је о самоодрицању, жртвовању, попут Христа. То је не-престано одговарало његовом хтењу и његовим жељама. Само му је и сад болно сећање на матер и оца што их је обмануо, и пратиоце у лову... Али, њега је водио лов на људска срца и одрицања... Ипак, у зрелости је осетио потребу за оснивањем независне Српске цркве, захватило га је родољубље. И то је било сасвим људски, овоземаљски... Најзад то је светиња, Хиландар и Студеница. Зашто само Латини да имају светиње у Риму? А можда ће доћи и до уједињења цркава? – Сети се како му је Александријски калифа био драг као човек, и пријатан. Разумели су се. Колико је само лековитих бильки од њега примио и пресадио на светогорско тле...

Нису људи само у Христу ујединени... Сви који верују у Бога Саваота, Сведржитеља свег видљивог и невидљивог света, сећају то јединство Неба и Земље, ако су сами добри и племенити. Има злих међу свим верницима на свету. Како их просветлити, да ли разумом или срцем?... А бура бесни, никако да предахне. Нешто га у прсима стеже, повуче и топли, крznени ограч на себе. Андреја одмах разумеде, његове руке утукаше Светог са свих страна... Сад се опет сети своје мла-

дости како је с прatioцима на коњима јурио кроз ноћ ка Солуну и Светој Гори. Грци су их разумели. Свуда су им вредно размењивали коње, и давали одморне за ове бесне, огрезле у пени. Никад не може заборавити манастир Св. Пантелејмона кад га је први пут угледао, обасјаног сунцем. Као да је поново видео фреске Богородичине цркве у Топлицама и Св. Ђорђа у Расу, које је највише волео. Понесе га сећање доброте и праштања. Све је тако и далеко и блиско. Готов је био да пружи руку срдитом Хоматијану, алу му не сме попустити... Хвала Богу, и ако умре на овом путу, свуда су по Србији српски епископи и српске дијецезе. Просвећеност цвета по манастирима, крај њих су и болнице за болне и уморне старце који памте његовог оца, преблагог Светог Симеона... Међутим, бура је непрестано беснела. Лађа-љуска на кључалом мору, час је била испод, а час на самом врху таласа. Он се напреже и замоли ако је могуће морнарима да ухвате неку рибу и зготове је на дну лађе, где се чува суво кресиво. Господар лађе рече прatioцима да је њихова молба за Светога бесмислена. Кад ови пренесоше речи заповедника лађе, Сава им рече: „Не трудите се, чеда моја, воља Господња нека буде на мени!... У том часу створи се из таласа велика морска риба пред ноге Светитеља, и сви се успашено задивише испуњењу његове жеље... Кад исто тако на чудесни начин рибу испекли у самом дну лађе, у сувоти, разделише је подједнако, а господар лађе у томе виде Божје знамење и замоли Светога за опроштај. Сава се осмехну и благослови га, док је уживао у слasti свеже спремљене рибе. Осећао се срећним, али се и постиде пред својом људском сујетом због поноса што му је Светишињи испунио телесну жељу... Окрете се мало у својој безбедности, мекој постельји, уз никада стишану буру и настави своја размишљања о чаровитости живљења и снази људског духа. Како су ови људи способни да све доведу у склад, и живот и све његове опасности, смртне, које су стално уз човека... Сети се затим како су истом оваквом морском рибом, печеном на жару, монаси манастира Св. Пантелејмона почастили његове гонице што их је отац послao да га врате у земљу. Увек се чудио како

је успео да се одупре очевој и њи-ховој жељи и да спроведе своју?! Божја милост била му је од помоћи. Отац се две године касније приклонио истом том путу спасења од земаљских грехова и славе земаљске... Дуго су се дописивали... остала су та писма несачувана, док најзад отац не одлучи да пође путем свога сина, монаха Саве...

Дочек је био величанствен, све живо из Свете Горе изашло је да дочека господина Симеона, бившег господара све српске земље и поморске. У Немањиној пратњи било је и племића из Котора, прве српске престонице. Једва су се одвојили од свога господара који се одрекао земаљске славе и дошао у Свету Гору да се брине за небеску... Наједном се Сава сети да никада није био у Дубровнику, ваљда зато што имају Млечане за господаре, туђине. Обећа себи ако се и овог пута спасе, спустиће се из Хума, из Требиња у Дубровник, на радост верника у томе граду и слоге са Латинима. Никад их у срцу не одвајаше од своје словенске браће. Један смо народ у свему, у језику и обичајима, пренесеним из прадомовине са севера, само су нас црквени оци раставили...

Дуго је мислио на сва своја заветовања докле га сан од умора не ухвати, а његови прatioци пажљиво ослушкиваху његове груди и дисање... Бура се стишавала у ноћи, небо се разведри и они угледаше Северњачу и звезду Данициу, па запловише испод небеског свода охрабрени надом и свиме што преживише... Кад се Свети пробудио, море је било мирно, а небо ведро тако да се Сава чудио необичној промени током зоре колико је потрајао његов сан. По обичају захвали Божу, па се загледа у сва лица својих прatiлаца која су га сљубављу гледала. Исприча им како је сањао да је у Хиландару, па се са оцем, господином Симеоном, спрема да обиђе све манастире на Светој Гори. Дуго им је причао о различитости грчког Ватопеда и руског Пантелејмана, о бугарском Зографу и иверском, о блаженим Сkitима које многи од прatiлаца нису ни видели. Причао им је како је са оцем садио винограде, брао прво грожђе. Опет га затим од замора у дугом причању ухвати лаки сан, па се у сну обрете у свима својим и задужбинама свога оца. У Студеници су

се плавили зумбули и жутела јагор-чевина, а иза манастирских конака ширило се поље поврћа и јагода, док су ивицом јарко сјајиле купине... Сава осети лагано буђење и као у поплусну угледа себе на првом путовању у Цариград...

Изненађен је био срдечношћу сусreta с византијским царем Алексијем III Анђелом, и чина када је од цара добио златопечатну повељу и хрисовуљу да са оцем оснује независан српски манастир Хиландар на развалинама старог византијског... Пролазио је на коњу улицама града и дивио се свим грађевинама. Ни у Александрији није било лепших. Али, у Цариграду је владала примерна чистоћа и ред до којег је и њему самом толико стало, те је нагонио и све око себе да све чисто одржавају. Та он је увек прао сам своју монашку ризу и рубље које су монаси и у Хиландару и у Студеници сами од конопље ткали... Све се белило од чистоће и белине на сунцу... Сећао се сада царских вртова, као и оних у Александрији када је ишао да се поклони моштима Светог Еванђелисте Марка... Миристих вртова мешали су се са мирисима мора, како оног Средоземног тако и овог Мраморног... Цариградске зидине, волео би да их још једном види са својим прatioцима, да их обиђе. Двоструки су и како дубоки јазови између њих, да никада непријатељ не може у њих провалити. И сад ће се у Цариграду задржати и ако у њему владају Латини, који су га освојили лађама с мора. Само да промени брод и оде до бугарског цара Асена. Његова кћер је удата за његовим синовцем Владиславом, до чије му је владавинестало; подигао је предивни манастир Милешево. Опростио је Владиславу што је преотeo престо свом старијем брату Радославу, који је ожењен кћер Епирског деспота, и више се осећа Ромејем него Србином, „женопокорив“, где ли је сада? Ах, како жали људе и жене због њихова преотимања таште славе на Земљи.

Толико пута признао је себи, па и сада на овом тегобном путу, да је најдубље поштење осећао према личности солунског архиепископа Јевстатија Катафлораса. Како је то учен човек био, а истовремено и најоданији Христов поклоник. Од њега је најпре и чуо за Хомеров еп, Илијаду старих Грка. Јевстатије га

је највише и подстакао да вредно учи грчки, ма колико му је тај језик измицао, нарочито кад је преводио Законик, Номоканон, и са сарадницима допуњавао га према приликама и обичајима који су владали у српској земљи. А тек други солунски архиепископ Константин Месопотамит, највише га је освојио. Тај није хтео крунисати за цара деспота Теодора Анђела, таста Савиног синовца Радослава; напустио је због тога и архиепископски престо... Тада је Сава мудрошћу својом искористио свађе Грка и добио независност Српске цркве у Никеји.

Тај учени Грк, Константин Месопотамит, највише му је помогао да нађе зографе у Солуну и да их са собом поведе у Србију. Назад је поставио велике уметничке радионице у Студеници; сећа се ликовна ових мајстора. С њима се лепо споразумевао на њиховом грчком језику; говорни грчки био је сасвим савладао, али онај књижевни Јована Богослова и Јована Златоустог био му је претежак. Како да проникне у суштину њихових јеванђеоских мисли...

Што се тог старогрчког језика тиче, Светитељу је било тешко што у свом матрњем словенском језику није налазио одговарајуће изразе за најдубља душевна стања светих апостола. Наш стари словенски језик био је сиромашан према овом старогрчком. Толико има језичких особености у свима старословенским језицима на овом тлу Балкана. Русизма има у свима споменицима да их се ни он сам није могао ослободити. Тих општих одлика има како у Мирослављевом тако и у Вукановом јеванђељу које је он волео... Свети човек русизмима није могао одолети ни у свом раду на Крмчији, српскословенском Номоканону.

Оснивањем сликарске радионице у Студеници, кад су од грчких зографа почели учити и српски уметници, и то како брзо и предано јавило се једнство између књижевног портрета, које је он дао заједно са братом Стефаном и овог сликарског... Сава се сад сећао колико је његов отац био образован и како је давао поуке синовима, наводећи напамет савете библијског цара Соломона што се односе на живот и на премудрост... Сећао се како су заједно састављали Повељу Хиландару, па је многе делове из те повеље Сава касније унео и у Житије свога оца, Светог Си-

меона. Најаче је подвукao очеву жељу да се замонаши и остави трошан земаљски живот владавине. Сава се дивио реторици свога даровитог ученог брата Стефана, које написао очево Житије као хронику владара, али он сам био је далеко од реторског укращавања. У злим временима Стефан је писао очево Житије окружен непријатељима са свих страна. Сава му је помогао колико год је могао... Laђa се опет лјушкала, успављивала га је; чули су се удари весала његових пратилаца по таласима... а он је размишљао како је већ погубио у сећању многе појединости својих личних доживљаја, као бисерна зрна... Сећао се с тугом како је преваљивао напоран пут од Хиландара до Студенице, носећи на малим брдским коњима сандук са очевим моштима, како би над њима браћу измирио... Кад су најзад стигли, сви су од радости палакали, а он је браћи причао како им је отац још за живота био прави светитељ. Постио је све постове и стално се причешћивао, на њему су кад је умирао остала само кости и кожа; тешко их је било пренети на рогозину и ставити му по изричitoј жељи камен под главу уместо јастука. Дуго дана трајало је његово умирање, жалост га је било погледати, тихо му је говорио: „Чедо мое је слатко, утехо старости моје, светлости очију мојих!“ Па је заридао кад му је отац издахну и дуго је горко плакао. Сад су браћа плакала, слушајући исповест Савину. Какве су то, умилне речи!... После се Сава наједном сети Григоре, сликар из Цариграда којег је једва успео да придобије за пут у Србију. Он му је претходно урадио сва три параклиса у Ватопеду. Тај велики уметник знао је све животе православних светаца, чак и оних из латинске цркве, а споразумевали су се на грчком, расправљали о животу и светињама... С њима, с грчким сликарима Сава је водио разговоре о Небу, шта све остаје тајна за человека, и колико он сам успева да продре у тајне између неба и земље. Северњача звезда, сећао се Свети човек, блистала је и тада као најсјајнија на небеском своду. У њу је, можда, упирао очи и наш Спаситељ и молио се Оцу да га мимоиђе земаљска судбина... Док би Григора силазио са скела, радићи често до зоре, и покушавао да натера Саву-ћуталицу

на разговор, држећи свећу у левој а кичицу у десној руци, Сава би обично остао замишљен и задивљен пред стварањем Мајстора... Замало Григора да остане заувек крај Саве... Отет се сећао и даровитог Хозроја који је живописао Студеницу. Испод његове кичице ликови су били про-духовљенији и оком зрачнији од свих светачких ликова које је Сава сагледао по манастирским зидовима. Покрети Хозројевих светаца имали су толико живота и Сава се том остварењу највише дивио. Како га је Бог чудесно обдарио. Све је било потпуно до савршенства у тој живописности. Сам господин Симеон, његов блажени отац, признавао је да је слика најчудеснија лјудска вештина, и са оном гласовно изражајном преко Псалама, највећи дар Господњи.

Враћао се Сава том милом сећању и оно му је ублажавало мучнину од непрестаног лјуљања лађе и давало му неку чудесну снагу да се до краја сети свих изванредних доживљаја. Често је Вукан покушавао да га увуче у разговоре о двојству полова и рађању човека. Сава је имао спремне одговоре на сва та питања, која је још од младости решио, благадарећи Христу. Све је разумевао што је Творац створио на Земљи, и све преступнике је жалио и за њих имао опроштај. Али према себи и изабраницима монашког живота био је строг и доследан.

Загледан у таласе ове своје, вероватно последње Одисеје на мору, Светом човеку се чинило да је загледан у векове... да ли ће потомство његових сарадника разумети његову мисију, да ли ће је поштовати и следити? Можда ће је усавршавати, јер човек је не само грешно већ и несавршено биће. Бог само зна да ли ће се човек развијати у смрту богатијег и разноврснијег живота. Можда ће његов род, размишљао је Свети, запasti у веће невоље, скреbi и болести? Нека му његов Номоканон, српски законик буде путоказ. Чуди се Сава како га ова мисао баш сад, у највећим тегобама пута, заокупља; чинило му се да се сједињује с будућим вековима, у које ће он ући или као неуморни радник, просветитељ, или можда бити заборављен као толики други врсни Христови следбеници, којима се данас не зна ни имена. Спомињу се само као људи који су по нешто записали,

па нека и његова мала дела буду записана... Да ли је то Провиђење управљало њиме, или је то нека случајност живота, јединствена и одређена већ стицајем свих околности којима Бог управља, а лјудска воља му се приклана?

Наједном се сети миле слике поплажања убруса, крстића и светог камичка на Христов гроб у Јерусалиму; па одмах затим свога песничког рада, литургијске „Службе Светом Симеону“. За узор му је била Служба Светом Симеону Столпнику. Обојица Симеона су подвигници на вишем ступњу одрицања. У Цариграду је слушао појање у Светој Софији у славу Столпника Симеона. Велика Лавра Студеница стекла је сада свога Светог Симеона, из чијег саркофага „тече миро благодати што весели твоје синове, који пред тобом стоје, Симеоне блажени! Моли за спасења душа наших!“ писао је Сава као поета, па је тихо у себи понављао:

„Царство земаљско оставивши,
крст свој на раме узевши
свега си себе преда Богу,
и у Свету Гору отиде,
Светога Духа поставши причасник.“

А Сава је даље мислио, да ли ће ово преношење ромејске химнографије оплодити и песнички дух српске књижевности? Какво би то благо било, благословено од Господа! Сад би волео да је у Кареји, међу орасима и маслинама, али нека буде воља Господња! Светоме се учини да чује у сред буре хор Анђела Херувима.

Надежда Д. Павловић

НАДЕЖДА Д. ПАВЛОВИЋ (2. април 1911, Владимирац код Шапца) објавила је три историјске монографије: „Деспот Стефан Лазаревић“, „Деспот Ђурађ Бранковић“ и „Царица Мара“. Припремила је за штампу и монографију о Стефану Дечанском. На групи за југословенске књижевности Филозофског факултета Београдског универзитета дипломирала је 1934. године.

После смрти супруга, угледног професора српске средњовековне и приморске књижевности, живи у Тополи, родном месту своје мајке Љубице, из породице познатог црквеног писца Павла Швабића.

ОБЛИГАЦИЈА ХИЛАНДАРСКОГ ПРОИГУМАНА АТАНАСИЈА ИЗ 1747. ГОДИНЕ

Hајездом Турака манастир Хиландар изгубио је део својих имања и хиландарски монаси, као монаси Јерусалима и Синаја, били су присиљени да „иду по свету и просе милостињу. По дозволи цара Леополда I ови калуђери долазили су међу Србе по Аустро-Угарској да просе милостињу. Наши Срби давали су Хиландарцима милостињу прво из религиозно-мистичних побуда, а затим из националних разлога, прво ради вере у спасење душе, друго ради одржавања српског св. савског Хиландара. У предусретљивости и дарежљивости пре-ма овим калуђерима предњачили су наши епископи, нарочито бачки Висарион Павловић и митрополит Ненадовић, коме је Хиландар био „света лавра наша сербскаја“. Својим припозима, а под утицајем поменута два архијереја истакли су се највише грађани две-ју најзначајнијих општина у Карловачкој митрополији, грађани Карловаца и Новог Сада. Од тих обилних хиландарских а други калуђери су зидали метохе или домове у Карловцима и у Новом Саду, у које су свраћали ради одмора. Кад је седамдесетих година 18. века забрањен улаз свим страним калуђерима у монахију, продата су у 1769. оба хиландарска метоха у Карловцима и Новом Саду. Касније нема трага хиландарским калуђерима међу Србима у Аустро-Угарској.“¹

Хиландарски игуман Митрофан својим писмом од 6. октобра 1787, које је упутио Сенату краљевске слободне вароши Новог Сада изнео манастирска потрживања за продате хиландарске метохе,² али нам није познато да ли је успео да добије било какву накнаду.

Иако су хиландарски монаси скупљали за Хиландар прилоге по Карловачкој митрополији, у чијим градовима су по парохијским храмовима биле постављене „хиландарске кутије“, дешавало се да су хиландарски монаси били присиљени да узимају и позајмнице. Тако је проигуман хиландарски Атанасије узео од патријаршијског синђела Павла (Георгијевића)³ у зајам 300 форината и том приликом дао му следећу облигацију, која у преводу на данашњи српски језик гласи:

Ја, доле именован узех од господина Павла Георгијевића, патријаршијског синђела, 300 Ф. и речима велим три стотине форинти, без интереса, на уговорено време, а то јест до Вајкса сада долазећег да их предам с горе реченом сумом новаца. Зато му и ово својеручно писмо дајем у залог ради бољег веровања, и својим именом се потписујем, и крст уместо печата полажем. У Карловцима 19. фебруара 747. године.

Атанасије, проигуман хиландарски.

Да је ова копија своме оригиналу сагласно преписана од речи до речи и да се у свему сагласна налази, овим сведочим 12. септембра 747. године у Карловцима.

хиландарски архимандрит Герасим.⁴

И поред тога што су оба хиландарска метоха укинута, карловачки митрополити, поједини архијереји и световна лица сећали су се манастира Хиландара и у својим тестаментима остављали овој нашој царској лаври

Партеније Каравиа, Св. Никола, Константинополь,
1807. година, графика манастира Хиландара

одређена новчана средства за покој својих душа, а њихови наследници нашли су начин да манастиру Хиландару доставе остављена им материјална средства.

Сава, епископ шумадијски

Напомене:

1. Ј. Богичевић, Др М. Костић, Хиландарски метоси у Карловцима и Новом Саду, Летопис књ. 313, 485–491 (приказ), Гласник историјског друштва у Новом Саду, књ. IV, Сремски Карловци 1931, 345.

2. Исто

3. Синђел Павле (Георгијевић), познати писар патријарха Арсенија IV. Он нам је оставил познати и драгоцен Протоколон, који је објављен у Српском Сиону за 1904. годину, 301, 335, 363, 397, 430, 461 и 503.

4. МПБ/8 из 1747. године

ЦРКВА И КУЛТУРА

Већ дуго времена се у европској мисли, па и код нас, говори о кризи културе, да је култура постала декадентна и да се већ деценијама налази „под судом“ – у кризи, јер криза значи суд. Крвави двадесети век, најкрвавији у историји лјудског рода, за то нам је најбоље сведочанство.

Како и зашто можемо да говоримо о кризи културе и каква је ту улога Цркве? Лјудску културу, као функцију лјудског духа, можемо условно поделити на духовну културу, или културу у ужем смислу речи и материјалну културу или цивилизацију. Али, само условно, јер је култура једне лјудске заједнице увек јединствен феномен.

А култура значи следеће: одређене теоријске поставке, идеолошке или докматске, представе које имамо о нашем личном постојању и постајању света који нас окружује, смисао који им придајемо, а све се то даље преводи, свесно или несвесно, у животни став, у свакодневни начин живота. Носилац духовне културе, стваралац, било да је он философ, научник, песник, сликар, својим делом увек одсликава своју животну средину и темеље на којима почива живот у тој средини. Он прима али и утиче на заједницу у којој живи, изражава али и обликује животне ставове, вреднује и даје смисао животу и свету какав јесте или, пак, какав би стваралац желео да јесте.

Дакле, свака духовна култура у сваком времену и на било ком простору, почива на одређеним „истинама“, које та средина држи за истине, о човеку, лјудском друштву и свету.

Али, ту исту функцију има и Црква. Христос је за себе рекао: „Ја сам истина“. Његов начин постојања, нераздељиво и несливено сједињење Божанске и лјудске природе у Његовој личности, призив на обожење човека, јесте

истина о човеку. Да је свет Божија творевина из које Бог никада није одсутан јесте истина о свету. Да будуће Царство Божије већ предокушамо у Цркви и да смо већ сада и овде грађани Царства јесте истина о смислу човека, света и историје. Уколико је стваралац у области духовне културе носилац ових истине, онда можемо говорити о томе да он ствара хришћанску културу.

У односу на ова суштинска и вечна питања једна култура, дакле, може бити, ако не потпуно, а оно бар у својим главним токовима, или богоцентрична или само антропоцентрична. И једна и друга су постојале и још увек постоје на европском тлу, укључујући ту и наше просторе.

Упитајмо се сада, која је разлика између богоцентричне и антропоцентричне културе? Као полазна тачка и паралела могла би послужити свима нама добро позната, али углавном поште схваћена, разлика између светог и профаног, између црквене и световне културе. Па се тако, под црквеним подразумева она која се бави религијским проблемима, темама и догађајима, а световној култури припада све остало. Ово је мишљење које није у сагласности са православним искуством и доживљајем човека и света. Христом откријена истина нам говори о свеопштем јединству стварности и свуда-присутности Божијој. „Духом Светим свака душа живи...“ каже црквени песник. У светlostи Духа Светог посматрано сва стварност постаје света и црквена. Наизглед најситнији проблеми, најбеззначајније лјудске мисли и осећање у овом светлу постају свете и граде једну хришћанску културу. Ван овог искуства јединства стоји само грех, као стање богоотуђености и ту почиње профана и антропоцентрична култура. Она може да се бави најрелигиознијим проблемима, да пише и слика све догађаје

из Христовог живота, али она ипак, остаје профана јер у свом корену носи виђење света из кога је Бог одсутан. Носиоцима такве културе Бог није творац и сведржитељ. Она, истини за вољу, има своје вредности, јер изражава људску драму, адамовску драму, одвајања од Бога и Његовог пртеривања из човековог живота и света.

Главна струја савремене културе, настале на темељима западне духовности, већ неколико века већа је изразито антропоцентрична, па чак и онда кад се бави религиозним питањима. Она је затворила човека у оквире овога света, у оквире времена и простора и тиме показала своју основну црту, а то је – пессимизам. За човека нема и не може бити спасења, његов живот је кратак и бесмислен и најзад се сурыва у нишавило и смрт. Са становишта Цркве оваква култура заправо представља вид анти-културе и води разарању човека и лјудске заједнице. Са друге стране, у тој и таквој култури постоји и православна култура, заснована на искуствима источне духовности, која се већ неколико века повлачи пред налетима антропоцентричне културе. И сами православни као да су изгубили кључ за дешифровање своје културе, често је не разумеју и напуштају као нешто застарело и превазиђено. Али, време ниподаштавања и неразумевања је изгледа за нама. Ипак, достигнућима православне културе и православном виђењу човека и света, које је у коренима те културе, данас се приступа са много више опрезности, пажње и дивљења. Изгледа да је православна култура оно зрно пшенице закопано у земљи, на први поглед изгубљено, али које и треба да умре да би многи род донело, онда када за то буде право време.

Ђакон Зоран Крстић

ЈУНАЦИ И ДРЖАВНИЦИ

Радош Љушић „Вожд Карађорђе I“, Смедеревска Паланка, 1993. године

О Карађорђу Петровићу, вожду српске револуције на почетку XIX века, које нас је извела из азијатске таме турског ропства и одвела у европску просвећеност и грађанску државу, написане су многе књиге, и оне које су сачинили уметници (Сима Милутиновић Сарајлија, Пера Тодоровић, Стојан Живадиновић, Велимир Живојиновић Масука, Душан Баранин, Иван Студен, Данко Поповић), и оне које истражују историјски удео Вожда у судбини Србије и њеном државном Ваксхру (Лазар Арсенијевић Баталака, Константин Ненадовић, Миленко Вукићевић, Владимир Ђоровић, Драгослав, Страњаковић). Аутори и једних и других књига били су понесени Карађорђевом личношћу, и без обзира на свој политички став, слагали су се у једном – без Карађорђа не би било модерне српске државе.

У својој монографској студији Вожд Карађорђе, први део, Радош Љушић, наш познати историчар и писац неколико веома значајних књига, покушао је да ову личност сагледа са становишта модерне историографско-биографске методологије, не би ли разјаснило нека од оних питања која су све до ове књиге шетала од истраживача до истраживача, без изгледа да буду разрешена помоћу до данас познате фактографије.

Аутор студије о Вожду Карађорђу истиче три међаша наше историје, три херојске вертикале код Срба: Косово поље 1389, Шумадију 1804. и Србију 1914, које се оличавају у Милошу Обилићу, Вожду Карађорђу и војводи Живојину Мишићу. Свака од ових личности симболише свој време.

Како се вождово житије преплиће са устаничком војном проблематиком, Љушић закључује: „Биографско и устаничко преплићу се у књизи“. и то се односи на сваку виђенију личност овог времена, која се поистоветила са Србијом да би преживела свој људски индивидуалитет.

И још је важно поменути, како би се разумеле основне политичке оријентације овог времена: херојска

и државничка, и да је, по тачном Љушићевом уочавању, најважнији устанички проблем био војна организација – проблем који се тек у овој књизи види у пуној ширини и представља иссрпно и са очигледном резултатима.

Тумачећи Карађорђев живот од рођења 1762. (?) до краја 1808. (други део студије очекује се идуће године – у њему ће бити испричана завршна повест о Карађорђу од 1809.

Карађорђев државни печат

до трагичног посечења 1817) дата је интегрална анализа његове личности и нова оцена његове историјске улоге и значаја. Љушић је пошао од Ранкеове и Новаковићеве оцене, да је држава највећа тековина српске револуције. Он се сложио са својим претходницима да је ова револуција настала из српске хајдуције, али је веома умесно разложио феномен хајдуције у револуцији, показавши да су неки хајдуци постали револуционари (Станоје Главаш, Жуле Коларац, Хајдук Вељко), док су други задржали менталитет и понашање одметника (харамбаша Ђурчија и други).

Веома сврсисходно користећи новооткривену грађу, Љушић потпуније и виспремије од својих претходника види оне енергије револуције које су довеле до „правитељства“ и законских уредби – до државе. То су дубокомислене странице у овој књизи, та Љушићева богата аргументована и новим чињеницама структурирана прича о постанку

Правитељствујушчег Совјета српског, који се рађа између битака, страшних, до тада нечувених, вођених са непријатељем у свему јачем, сем у очајничкој решености да се истраје до последњег.

Од нарочите је вредности анализа политике светских сила према Србији – Русије, Аустрије, Турске и Француске. Непостојећа на карти Европе као самостална држава, Србија је на играчкој табли светске политике била онај жетон којим се подмирују ценкања и кусурања.

Међу многим успелим јунацима ове књиге издвајамо руског представника у устаничкој Србији, Константина Константиновића Родофиникина, личност сложену колико и значајну, која се из Љушићеве књиге боље види него из Карађорђевог времена. Образован у свету у коме је дипломатија била савршена форма међународне политике, Родофиникин је морао осетити да су побуњени српски јунаци далеко од сваке „дипломатске форме“, поготово да још немају цивилизацијско осећање правитељствених међусобица, па је искрено желео да их уљуди и доведе до неког прага култивисанијег понашања. Према грађи којом се служи, Љушић нема никаквих идеолошких предрасуда, од којих су хронично боловали наши старији историчари – он и Родофиникина види у светлу много повољнијем од претходних интерпретатора. (Присећамо се да Сервантес тврди на једном месту: Историја је мати истине. Борхес је с правом поправио Сервантеса тврђњом: Истина је мати историје. Истини за вољу, пракса је, до дана данашњег, на страни Сервантеса).

Од посебне је вредности Љушићева анализа такозване Пауличијеве конвенције, којој историчари досад нису поклањали посебу пажњу. Чујмо шта о њему значају казује овај аналитичар: „Пауличијева конвенција изнела је на површину Карађорђеве мане: недостатак упорности у политичким преговорима, слабост према руским чиновницима и војним лицима, и недовољну мотивисаност у борби

с опозиционим противницима.“

Посебно светло бачено је на покушај устаничке Србије да побуни и Србе у Босни, као и оне у осталим српским крајевима, те да са Црном Гором и Босном створи велику српску државу. Али у сазнањима овог историчара нема места ни националној романтици, ни преживелим митовима и поемама – он, на пример, однос Петра I Петровића и Карађорђа уводи у контекст непомирљиве фактографије, која показује да цетињски митрополит, следећи савете руске политике, није безрезервно помогао Карађорђеве ослободилачке напоре. У историји чињенице нису све, али нема познавања историје уз прећуткивање чињеница.

У овј књизи оживело је време највећег српског националног рас-

пламсавања, у њен чињенички и списатељски простор ушле су бројне личности, увек са понеком изражайном карактерним цртом, читалац осећа њене историјске ритмове у догађајима, у људима, у судбинским збивањима – књига *Вожд Карађорђе*, у свакој нијанси аналитичка, истовремено је и велика карактеролошка студија српског народа. Дobre књиге говоре језиком свог писца, да би, на крају, у свеукупности садржаја који у њима живи, проговориле својим језиком, говорећи тако и свог писца, како би рекао Витолд Гомборович.

Али оно што трајно плени, што се најдубље усеца у памћење читалаца, садржано је у Љушићевом увиду у Карађорђеву личност. Писац ове студије сагледао је трагичну рас-

цепљеност Вождог индивидуалног и историјског бића: војнички горостас и слаб политичар. Борећи се за власт са војводама (битке са Турцима лакше је задобијао) и никада не заборављајући на Србију, Карађорђе се сукобио са онима који су били вештији у политици, на крају и са Младеном Миловановићем, неоспорно политички најпромоћујујим човеком у Србији тог времена.

После читања ове до сада најпотпуније и најбоље студије о Вожду Карађорђу, остаје нам да сачекамо и њен други део, да би смо у целости сагледали лик „оца Србије“ и разумели његово присуство у свим српским будућим вековима.

Милутин Срећковић

Наши покојници

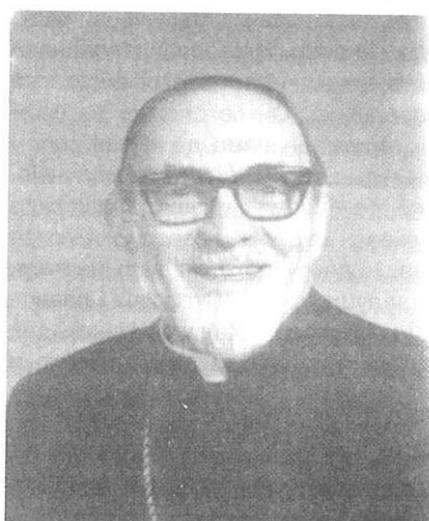
ПРОТОЈЕРЕЈ-СТАВРОФОР РАДОВАН МИЉКОВИЋ

На дан 10. јула 1993. упокојио се протојереј-ставрофор Радован Миљковић, најеминентнији српски православни свештеник нашег доба. Обзиром да је био тешко болестан већ дуже времена, његова смрт нас није изненадила, али нас је тешко заболела. Немамо ми таквих свештеника на претек, па његовим одласком настаје једна велика празнина, коју је тешко, па чак и немогућа испунити.

Вест о смрти проте Радована Миљковића се брзо раширила не само по САД и Канади, већ је одјекнула и у Србији. На дан сахране проте Радована, 14. јула 1993, епископ шумадијски Господин Др Сава, одржао је, са својим свештенством, заупокојену литургију и парастос за проту Радована у Саборној цркви у Крагујевцу. У тој цркви, као и у неколико манастира у Епархији шумадијској, служио се свакога дана помен о. Радовану, а када се напунило четрдесет дана од његовог упокојења, у Саборној цркви у Крагујевцу је опет одржана заупокојена литургија и парастос за о. Радована.

Немамо податке, али верујемо да

је и у Енглеској, и у Немачкој, вест о смрти проте Радована примљена са тугом. Овде, међу нама у Америци, број присутних свештеника и верника поменима, парастосу и погре-

Протојереј-ставрофор
Радован Миљковић

бу проте Радована јасно показују колико је вољен и поштован био међу нама и колико нас је његова смрт заболела.

На помену и комеморацији који су у Лорену одржани на дан 12. јула, поподне, заказаним од месних свештеника, припадника разних православних цркава у Лорену, писац ових редова није био присутан, па не зна све детаље. Ипак, познато му је да су присуствовали прота Бранко Шкаљац, прота Слободан Продановић, прота Живко Поповић, као и свештеници Бејзил Стојка, Владимира Берзонски, Владимира Иванов, Џан Белкоф и Џозеф Сићински.

На помену који је одслужен у дупке пуном српском православном храму Светог Георгија у Лорену увече, чинодејствовао је Његово Преосвештенство епископ источноамерички Господин Митрофан. Саслуживали су му следећи свештенослужитељи: Недељко Гргоревић, Јанко Рајлић, Матеја Матејић, Бранко Шкаљац, Слободан Живадиновић, Василије Соколовић, Стеван Степанов, Михајло Додер и Божо Бакајлић уз Канаде, Раствко Трбуховић, Драгољуб Филиповић, Слободан Јовић, Светозар Веселиновић, Раде Мерик, Светолик Мироловић, Џан Здињак, Бејзил Стојка

и Стефан Џула. Присуствовали су такође, али нису саслуживали, protа Ненад Ресановић и о. Владимир Иванов.

На крају помена, са упокојеним protом Радованом се оправтио

Чим је обавештен о упокојењу protе Радована, Његово Преосвештеноство епископ шумадијски Др Сава је факсом, преко Теолошке школе у Либертивилу, породици protе Радована упутио следећу поруку:

14. јула 1993. Крагујевац

Вест о преселењу oца Радована у место „светло, травно и место за освежење“, веома нас је ожалостила, јер смо из своје плачевне долине изгубили једнога од најумнијих свештеника нашега времена.

Дубоко верјемо да ће га Господ, коме је ревносно и одушевљено служио, познати по љубави коју је имао према сиротињи и онима који су били у разним невољама. За живота је добром делима небо куповао, а о томе никоме причао није. Многи ће га и по томе памтити и за њега се Господу помолити.

Данас смо у нашем катедралном храму одслужили заупокојену литургију, са поменом, и сећали се у молитвама помоћи коју нам је пуних десет година указивао у својству пароха, архијерејског намесника, браниоца јединства Српске православне цркве, због кога је много претрпео, заједно са својом породицом, и личног пријатеља.

Заупокојене литургије су данас одслужене и у манастирима Никольј и Светога праведнога Јова у Прекопечи.

Епископ шумадијски Сава

епископ Митрофан. Топлим, искреним речима говорио је о protи Радовану, као о своме учитељу, који је своје таланте, од Господа добивене, умножио својом оданом службом Богу и Српској православној цркви.

После помена, тело упокојеног protе Радована је одвежено у Милвоки, а Епископ, свештеници и народ су присуствовали даћи коју је припремила парохија у којој је protа Радован служио као парох пуних шеснаест година.

На дан 13. јула, увече, у Српској православној катедрали Светога Саве у Милвокију, служен је помен за упокојеног protу Радована. Црква је била препуна народа. Крај ковчега protе Радована помен су служили следећи свештенослужитељи: Ђорђе Лазић, Милан Марковина, Матеја Матејић, Милан Бајић, Слободан Живадиновић, Марко Тодоровић, Миладин Гарић, Милан Савић, Недељко Лунић, Милан Стојановић, Василије Соколовић, Михајло Додер, Божо Бакаљић. Са покојником су се опростили protа Матеја Матејић на српском и protа Милан Марковина на енглеском језику.

На дан 14. јула, служена је заупокојена литургија, а затим свештеничко опело у Катедрали Светога Саве у

Милвокију. Чинодејствовао је Његово Високопреосвештеноство Господин Христофор, митрополит средњезападноамерички. Саслуживали су, поред горе наведених свештеника који су служили претходног дана по-

у шта је веровао: био је прави борац и Христов војник. Кај је требало да се брани права истина Цркве, био је на челу свештенства у правди. Као одличан познавалац црквеног учења био је Њен тумач, а као преводилац користио је своје знање енглеског језика да брани Цркву свуда и на сваком mestu.

Као професор, o. Радован је био један од најспремнијих и најобразованијих и своје знање је врло умешно преносио на своје ученике, који су кретали пуни полета на њиву Господњу.

У свештеничком кругу је уживао велики углед, био је волјен и поштован од старијих и млађих свештеника. Имао је велики смисао за хумор, те нас је знао наслеђати и кад нам је најтеже било. Умео је да ствара пријатеље који су га радо примали и брзо заволели. Свакоме је било задовољство бити у његовом друштву. Овде, у туђини, био нам је светило и пример дивног и скромног свештеника, на кога смо се могли угледати и са којим смо се могли поносити.

За мене је ово тешка дужност да се у име Свештеничког братства Српске православне цркве у Америци и Канади оправстим од нашег неизаборавног члана и да породици изјавим искрено саучешће целокупног нашег свештенства.

Нека би наш Господ подарио утеше свима вама, а o. Радована дочекао са речима: „СЛУГО ДОБРИ И ВЕРНИ, У МАЛОМ БИО СИ МИ ВЕРАН, НАД МНОГИМ ЂУ ТЕ ПОСТАВИТИ; УЋИ У РАДОСТ ГОСПОДА СВОГА.“

Овом приликом се од покојника такође оправтио и митрополит Господин Христофор. Говорио је о врлинама и заслугама protе Радована Мильковића, и породици изјавио своје саучешће.

После свештеничког опела, које је обављено после заупокојене литургије, тело покојника је, уз спровод, пренето на гробље при манастиру Светога Саве у Либертивилу. Тамо је већ чекала овећа група људи из Чикага и других места, а међу њима и јереј Никола Чеко и јеромонах Филотеј. Ту је обављен крај опела и покојник је предат матери земљи.

Пре тога било је неколико говорника који су се оправтили од покојника. Борислав Праљак је говорио у име Српског народног савеза и његовог председника Баба Стона. Ми-

ленко Поповић је говорио у име Југословенског народног покрета „Збор“ и друштва „Јадран“. Господин Стојковић је говорио у име српских четника. У име Црквено-школске општине Светога Саве у Милвокију, говорио је њен председник Миодраг Радотић. Сматрамо да и његов говор треба овде навести у целини:

„Ожалошћене породице Мильковић, Стевовић и Богићевић, кумови, пријатељи и поштоваоци оца Радована, дошли смо да до вечне куће испратимо изванредног слугу Божијег олтара, верног и оданог сина Српске православне цркве. Мени као председнику црквено-школске општине Св. Саве у Милвоки пало је у дужност да се у име чланства опростим са оцем Радованом, јер је он био наш парох, богослужио је у нашем светом храму и у том кратком времену док је био међу нама оставио је дубок и светао траг у душама своје богобојажљиве и богољубиве пастве, а нарочито код младих.

Ја лично не могу да заобиђем своја лична осећања која гајим према оцу Радовану. Први пут сам га срео и упознао у избеглиштву, у британском логору Еболију у Италији, у коме смо имали убоги смештај, у коме се спавало на земљи, а о исхрани и хигијенским средствима није се могло ни говорити. Тада и такав третман, стална неизвесност и безнадежност сламала је и младе и старије. И ту млади, уман, енергичан српски православни свештеник о. Радован бодри, храбри и веру у будућност улива. Свака реч о. Радована младом и бројном поколењу пада као мелем на душу. Кроз дуге дане и ноћи, под маслинама, шаторима и баракама, о. Радован држи предавања верског и моралног васпитања. Говори нам о милости Божијој коју нам је Бог доделио када нас је отграо са наше родне груде, да у слободном свету у избеглиштву продужимо борбу против безбожника који теже да поробе цео свет. Отац Радован нам је искреном љубављу загревао душе, храбрио нас да не изгубимо веру у своје идеале. Убеђивао нас је у оправданост наше хришћанске борбе.

Учио нас је да у првом реду будемо људи, да се клонимо порока и неваљалства, да у себи носимо и негујемо љубав, правду и веру у Бога, јер само тако доживећемо и лепшу будућност. Учио нас је да служимо

примером. Снага његових савета лежала је у његој личности. Он је у свакој неприлици и тешкоћи стајао усправно, није се ни пред ким повијао.

Године 1941. преживео је крвави марш талаца Срба које су усташе и Немци водили на клање и успут убијали све оне који марш нису могли да издрже. Он је био ратник са крстом у руци. У току рата прелазио је крваву Дрину, неколико пута, и у српској мученичкој Босни крштавао некрштене и сахрањивао побијене, јер тамо није било српских свештеника; побили су их усташе и комунисти!

Само неколико година пред рат службовао је у миру и био професор богословије у Сремским Карловцима. У то време када је тама безверја почела да узрасте у нашој земљи, о. Радован бива запажен као теолог пун знања и изграђене културе. Проповедао је смело и поучавао народ да га сачува од комунистичког беспућа. Био је у свему млад и необичан свештеник, пун ревности, широких видика, храбар и несебичан, добар пример у служењу и жртви.

Када се 1947. године указала прилика да у Енглеску оде група несвршених теолога, о. Радован је изабран за предводника. У земљи наших вероломних савезника о. Радован развија плодну активност. Он упознаје свет, а нарочито црквене велико-достојнике о нашим страдањима у логорима. Убрзо после тога је настало усељавање младих и здравих бораца, четника и добровољаца, у Енглеску и друге земље. У то време га видимо да путује од хостела до хостела, од града до града: Бирмингам, Бристол, Конверти, Мидланд, Малверн, Манчестер, Лондон, Салстон. Служи православна богослужења у англиканским црквама.

У Милвокију је дошао на позив о. Милана Бркића, са којим је био школски друг. И овде је о. Радован заорао дубоку бразду на њиви Господњој. Да је тако, сведочи побожни народ који је синоћ у цркви одао последњу пошту, а тако исто и сви ми који смо га допратили до вечне куће.

Како је о. Радован проповедао и беседио видећемо из једног малог дела његовог говора на погребу проте Милана Бркића. Он између осталог каже: „На страшном суду, у часу поделе, о коме говори Господ Исус Христос, поставиће се питање сваком човеку; да ли смо гладовали

са онима са којима је Христос гладовао, да ли смо били без дома са онима са којима је Христос био бездоман; да ли смо боловали са онима са којима је Христос боловао и да ли смо били сужњи са онима са којима је Христос био сужањ“. Он онда наводи закључак: „То што је о. Милан помагао да гладне нахрани, да бездомне доведе у домове, да им буде прави брат и отац у Америци, то ће бити пред Господом веће дело него што је овај дивни и величанствени храм сазидао“.

Тако је о. Радован не само говорио, него је искрено и осећао. Види се то, тужни зборе, и по томе што је пре него што је заклопио своје физичке очи, његово око срца и душе угледало у Шумадији, код Тополе, сиротињски дом за нејаку српску децу без оца и мајке, које је владика шумадијски Сава удомио и нахранио уз помоћ својих поштовалаца. Од њих је до сада највећи и најоданији наш драги упокојени о. Радован, који је своје подушје у новцу наменио српској деци тога сиротишта.

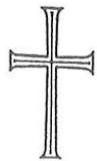
У служби Богу и Цркви, протојереј-ставрофор Радован Мильковић је завршио свој овоземаљски пут. Изашао је оставио светао траг као свештеник и човек и то је оно најлепше и најдрагоценје.

Ожалошћеној супрузи Дики, сину, кћерима, снаји, зетовима, сестри, унукићима и осталој родбини још једном искрено саучешће у тузи и жалости. Нека Господ да рајско насеље души о. Радована. СЛАВА МУ!“

Тако је дакле, лепо, хришћански, свечано испраћен Господу проте Радован Мильковић. Можда ће нам, због овако лепог испраћаја и због заслужених похвала изречених у надгробним словима, оправдати што га нисмо чешће, или уопште, обилазили док је таворио у старажком дому и што му нисмо, док је био жив, рекли макар део лепих речи које смо му на погребу изрекли...

Нека Господ настани душу проте Радована међу праведнима и учини му спомен вечним. Протиној удовици Мирјани, сину, кћеркама, снаји, зетовима и унукићима изјављујемо најискреније саучешће и молимо Господа да им подари утеху и благослов.

Др Матеја Матејић,
протојереј-ставрофор

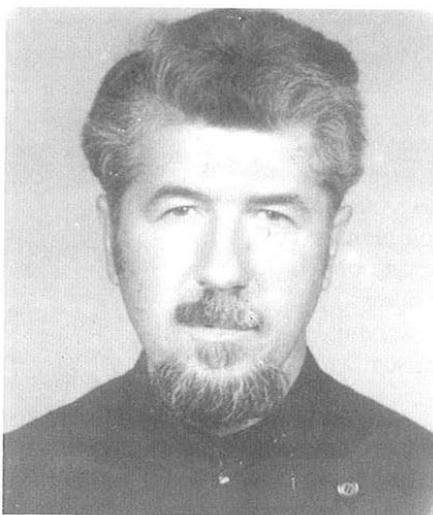

ПРОТОЈЕРЕЈ-СТАВРОФОР НИКОЛА П. ПРОТИЋ

После дуге и тешке болести, 10. августа ове године, упокојио се у Господу прота Никола Протић, парох конатички и архијерејски намесник бељанички у пензији.

Прота Никола је рођен у Рипњу, 1927. године, у породици са дугом свештеничком традицијом. Основну школу је завршио у Рипњу, а гимназију је учио у Београду. После Другог светског рата се уписао у Богословију Светог Саве у манастиру Раковици код Београда. То је било изузетно тешко време за Цркву, па самим тим и за те младе људе који су пошли у богословију. У почетку су испите полагали у Патријаршији, а доцније, кад су се прилике мало поправиле, у самом Манастиру. По завршетку богословије уписује се на Богословски факултет. Желео је да буде свештеник у свом Рипњу, где су његови дедови пре њега били свештеници. На жалост, та жеља му се ни тада, а ни доцније, никад није остварила. Отишао је у Шумадијску епархију. На Духове 1951. године бива рукоположен и постављен за свештеника у селу Лесковцу код Лазаревца. Време је било изузетно тешко. Међутим, он се трудио да организује што боље верски живот у својој парохији. Трудио се да оспособи спаљену црквену салу и да подигне парохијски дом, који није постојао. Због свега тога претрпео је велика малтретирања и тешкоће. Кад је уз Божју помоћ и помоћ својих парохијана, то делимично успео, у децембру 1960. године бива премештен за пароха конатичког и постављен за вршиоца дужности архијерејског намесника бељаничког. Већ на

Ђурђевдан 1962. године, блажено-почивши епископ шумадијски Валеријан га одликује правом ношења црвеног појаса и поставља

Протојереј-ставрофор
Никола Протић

га за архијерејског намесника. Као намесник се трудио да успостави што бољи, прави братски однос са свештеницима. То писац ових редова може да потврди, јер је као млад свештеник – почетник, дошао у намесништво код проте Николе. Прота Никола се трудио и својим личним животом и животом своје породице да буде пример узорног свештеника. На Ивањдан 1966. године, владика Валеријан га одликује протојерејским чином.

На жалост, у августу 1977. године, кад је навршио педесет година живота, прота Никола се разболео од Паркинсонове болести. Сваке године му је било све теже, па је, и поред несебичне помоћи своје браће свештеника, отишао у превремену пензију. Његов надлежни архијереј, епископ шумадијски Господин Др Сава,

који је против Николу познавао још из богословије, из школских дана, а пратио је и његов свештенички рад, предложио је Светом архијерејском синоду да против Николу одликује правом ношења напрсног крста. Свети синод је, 1991. године, одликовао против Николу овим највишим свештеничким одликовањем.

Болест је све више узимала маха, тако да је марта 1992. године био непокретан. У августу 1993. смештен је у болницу, где је и умро 10. августа.

Сахрањен је 12. августа 1993. године, код цркве у Конатицама. Пре подне је у храму одслужена заупокојена литургија, а опело испред храма је почело у 13 часова. На опелу је чинодејствовао епископ шумадијски Сава, уз саслужење више од тридесет свештеника и ћакона. У својој беседи на опелу, епископ Сава је топлим речима говорио о животу и раду покојног проте Николе, почев од њихових заједничких дана у богословији, па све до Протиног одласка у превремену пензију. Истакао је да је против Никола био сјајан свештеник и да је све своје дужности тачно, предано и са савешћу испуњавао. Због тога је био поштован и омиљен и међу свештеницима и међу својим парохијанима.

После опела и опхода око храма, против Никола је сахрањен у порти поред храма, у коме је све до своје тешке болести, предано служио Господу.

Нека му је лака земља и Бог да му душу прости!

протојереј Милош Вукојевић

ПРОТОЈЕРЕЈ-СТАВРОФОР ПЕТАР ПЕТРОВИЋ

Дугогодишњи парох тополски, старешина храма Рођења Пресвете Богородице – Карађорђеве задужбине у Тополи и архијерејски намесник опленачки, протојереј-ставрофор Петар Петровић, уснуо је у Господу 24. октобра 1993. године. На свим својим дужностима био је ревностан, гађећи дубоку и искрену љубав према вери, Цркви и народу. Био је веома пажљив, пун разумевања, тако да је млађим свештеницима био прави учитељ. Зато је био врло цењен и поштован.

У браку са противницом Станом имао је две кћерке, које је школовао у веома тешком времену, после Другог светског рата. Бригу и покртвовање оне су узвратиле стоструко у старости и болести – пазиле су га и неговале до самртног часа.

Прота Петар Петровић рођен је у Тополи 21. марта 1906. године од оца Војислава, опанчара и мајке Вукосаве. После основне школе и гимназије у Тополи и Аранђеловцу, сарајевску Богословију завршава 1928. године. У чин ђакона и презвитера рукоположен је 17. и 18. фебруара 1929. године од патријарха српског Димитрија. Парох у Милошеву код Јагодине био је од 1929, до 14. августа 1933. године. Непуних пет година служио је у Браничевској епархији, као парох суботички у Архијерејском намесништву ре-

савском. За пароха божурачког при храму Рођења Пресвете Богородице у Тополи, постављен

Протојереј-ставрофор
Петар Петровић

је 8. априла 1937. године. На овој парохији, која је 1951. године названа Друга тополска осстаје све до одласка у инвалидску пензију, 3. августа 1965. године. Архијерејски намесник опленачки био је од 1951. па све до 1984. године, тако да је овај одговорни црквени посао обављао готово две деценије као пензионер. На положају старешине Карађорђеве цркве у Тополи био је од 1941. до 1978. године. Од митрополита скопског Јосифа, администратора Београдско-карловачке архиепископије постављен је, 21. децембра 1945. године, за старешину храма Св. великомученика Георгија на Оplenцу

– гробне цркве Карађорђевића, али ову дужност никада није примио, јер је храм конфискован од ненародне власти.

У протојерејски чин произведен је од епископа шумадијског Валеријана 1955. године, док му је напрсни крст, одликовање Светог архијерејског синода, уручио епископ шумадијски Г. Др Сава 1978. године.

Протојереј-ставрофор Петар Петровић сахрањен је на опленачком гробљу, 26. октобра 1993. године. Свету литургију на дан сахране у тополској цркви, у којој је прата Петар служио више од пола столећа, служио је протонамесник Миладин Михаиловић. На опелу је учествовало петнаест свештеника. Бираним речима од угледног покојника опростио се изасланик епископа шумадијског Г. Др Саве, протојереј Драгослав Степковић, архијерејски намесник крагујевачки. Испраћен је до гроба на Оplenцу од великог броја Тополаца и његово тело предато је мајци земљи да мирно почива и очекује други долазак Господа коме је деценијама верно служио.

Нека је вечни помен проти Пери и Бог нека му душу опрости.

протонамесник
Миладин Михаиловић

СЛУЖЕЊА, ПОСЕТЕ И ПРИЈЕМИ ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ САВЕ У ТОКУ 1993. ГОДИНЕ

Његово Преосвештенство епископ шумадијски Господин Др Сава изволео је:

ЈАНУАР

У недељу Светих отаца служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Бадњи дан служити бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

Први дан Божића служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

Други дан Божића служити литургију у Старој цркви у Крагујевцу;

10. осветити крстове за нови храм у Рудовцима;

Посетити храмове у изградњи у Трбушници и Раниловићу;

На Обрезање Господње служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Крстовдан служити литургију у Саборној цркви у Крагујевцу, а такође и бденије;

На Богојављење служити литургију и велико освећење воде у Саборној цркви у Крагујевцу;

23. Узео учешћа у реактивирању „Привредника“ у Новом Саду;

24. Посетио Преосвештениог епископа банатског Хризостома у Вршцу;

25. Служио литургију у Денти, Румунија;

На Светог Саву служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу; учествовао у резању колача у Првој гимназији у Крагујевцу; присуствовао Светосавској прослави Црквене општине у Крагујевцу;

ФЕБРУАР

7. Осветио темељ новог храма Светог Григорија Богослова у Грошици;

14. Присуствовао литургији у манастиру Горњаку;

20. Служио литургију и паастос у манастиру Каленићу; примио делегацију САНУ и са њима посетио манастире Драчу и Дивостин;

21. Крстio у Селевцу Мирјану Кецић;

22. Служио Призывање Светога Духа у Саборној цркви и председавао седници Епархијског савета;

28. Служио паастосprotoјереју ставрофору Живану Маринковићу у Саборној цркви; проповедао на опроштајном вечерњу у Саборној цркви;

МАРТ

4. Примио делегацију иницијативног одбора за зидање храма Св. бесребреника Козме и Дамјана у Башину;

5. Служио пређеосвећену литургију у манастиру Дивостину;

6. Служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

У Недељу православља служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

9. Примио делегацију Скупштине општине Топола;

10. Служио пређеосвећену литургију у Венчанима;

12. Служио пређеосвећену литургију у Лесковцу; посе-

тио храм Сабора српских светитеља у изградњи у Степојевцу;

13. Служио заупокојену литургију и паастос митрополиту добробосанском Владиславу у Саборној цркви у Каргујевцу;

14. Посетио Правни факултет у Крагујевцу;

16. Примио председника политичке општине из Тополе;

17. Служио пређеосвећену литургију у Трешњевици; посетио манастир Светога Николе у Својнову; примио амбасадора Немачке;

19. Служио пређеосвећену литургију у манастиру Грнчарици; посетио обданиште у Тополи; посетио манастир Павловац;

20. Служио на бденију у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Крстопоклону недељу служио у Саборној цркви у Крагујевцу; примио београдског надбискупа др Франца Перка; примио Душана Миладиновића, бившег директора београдске опере;

22. Служио пређеосвећену литургију у манастиру Никољу на Руднику;

24. Служио пређеосвећену литургију у Бадњевцу;

26. Примио председника црквене општине из Тополе;

28. Служио литургију у храму Васкрсења Христова у Крагујевцу – Бозман;

31. Служио пређеосвећену литургију у манастиру Никољу на Руднику;

АПРИЛ

1. Узео учешћа у раду Научног савета у вези са симпозијумом посвећеном митрополиту српском Михаилу у Београду; посетио храм у Тополи;

2. Служио пређеосвећену литургију у Брзану; посетио манастире Светог Николе у Градцу – у рушевинама, а у циљу обнове; служио Друго великопосно бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

4. Осветио обновљени храм Св. великомученика Георгија у Темишвару и служио литургију;

5. Служио пређеосвећену литургију и помен благјене памјати епископу бачком Иринеју (Ћирићу) у Саборној темишварској цркви;

6. Служио пређеосвећену литургију у Азањи; служио бденије у манастиру Благовештењу;

7. Служио литургију у манастиру Благовештењу поводом храмовне славе;

8. Служио пређеосвећену литургију у Влакчи и осветио нови парохијски дом;

9. Служио пређеосвећену литургију у Ковачевцу; одржао састанак у вези са домом Св. Јована Крститеља за децу без родитеља;

10. Учествовао у Врбици и служио вечерње у Саборној цркви у Крагујевцу;

11. Служио литургију у Старој цркви у Крагујевцу;

12. Служио пређеосвећену литургију у Старој цркви у Крагујевцу;

13. Служио пређеосвећену литургију у Рабеновцу;

14. Служио пређеосвећену литругију у Саборној цркви у Крагујевцу;

15. На Велики четвртак служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу; служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Велики петак учествовао на Царским часовима у Саборној цркви; служио јутрење Велике суботе-станице у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Велику суботу служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Васкрс служио јутрење и литургију у Саборној цркви у Крагујевцу; служио пасхално вечерње у Новој цркви у Јагодини; посето храм у Ракитову;

Други дан Васкрса служио литургију у Старој цркви у Крагујевцу;

22. Посетио, са епископима сремским Василијем и банатским Хризостомом, Његово Блаженство патријарха румунског Г. Теоктиста у Букурешту; посетио Богословски факултет у Букурешту, саборни храм и манастир Чернику; посетио министра иностраних послова Румуније;

23. Са патријархом Теоктистом и епископима сремским Василијем, крупничким Натанаилом (Бугарска православна црква), банатским Хризостомом и синајским Теофаном (Румунска православна црква) служио литургију у граду Ђурђу, Румунија;

24. Служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу; осветио надгробни споменик и служио парастос пртојереју ставрофору Марку Подгорцу, бившем старешини Саборне цркве;

25. Служио литургију у храму Васкрсења Христова у Крагујевцу – Бозман;

26. Посетио манастире Дивостињ, Драчу и Прекопечу;

29. Служио литургију на Опленцу и осветио Дом Св. Јована Краститеља у Тополи;

30. Посетио манастир Грнчарицу;

МАЈ

1. Посетио манастире Ралетинац и Каленић, а такође и храм у Белушићу;

2. Служио литургију у Новој јагодинакој цркви; осветио темељ новог храма Св. апостола Луке у Ракитову; осветио звено за нови храм у Вишевцу;

4. Примио митрополита загребачко-љубљанског Јована и епископа жичког Стефана; присуствовао отварању изложбе Маје Сковран у Крагујевцу;

5. Служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

6. Служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

9. Осветио темељ новог храма Св. Козме и Дамјана у Башину;

11. Служио бденије у храму Светог Василија Острошког у Великој Сугубуни;

12. Посетио Матицу срpsку у Новом Саду; посетио оболелог академика Берислава Берића у Новом Саду;

13. Председавао седници Савета за прославу го-дишњице митрополита срpsког Михаила;

16. Служио литургију, са Преосвећеном господом архијерејима, у Бијељини; посетио манастире Кувеждин, Ђипшу и Шишатовац;

19. Служио литургију у манастиру Св. праведног Јова;

21. Са епископима осечкопольским и барањским Лукијаном и средњоевропским Константином посетио манастир Грнчарицу;

22. Служио литургију у манастиру Никољу, на Руднику;

23. Осветио темељ новог храма Св. великомучени-

ка Георгија у Церовцу;

27. Служио литургију у Саборном храму у Темишвару;

29. Присуствовао седници „Привредника“ у Новом Саду;

30. Служио литургију у манастиру Св. апостола Луке у Бошњанима; замонашио по чину рјаси и камилавки Полексију Мајсторовић и дао јој име Павла; осветио у поменутом манастиру ново звono; замонашио у манастиру Св. Николе у Својнову Хранислава Милосављевића и дао му име Корнилије;

ЈУН

1. Посетио храмове у Аранђеловцу и Буковику, а у Гарашима одредио локацију за нови храм Св. пророка Илије;

3. Служио литургију и полугодишњи парастос монахињи Аполинарији у манастиру Благовештењу; посетио храм у Брајковцу;

5. Служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

Други дан Духова служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

Други дан Духова служио литургију у Старој цркви у Крагујевцу;

10. посетио манастир Преображење и храмове у Кичинеру и Лондону, Канада

11. Посетио храмове у Хамилтону и Ниагара Фалсу;

12. Учествовао на вечерњу у манастиру Преображењу;

13. Са епископом канадским Георгијем служио литургију у манастиру Преображењу;

20. Служио литургију у Сараволи, Румунија;

22. Председавао седницама Фонда Св. Јована Милоштвог и Фонда солидарности; одржао конференцију са свима архијерејским намесницима; извршио пријем нових богослова;

23. Служио литургију у капели Св. архангела Михаила у манастиру Благовештењу;

24. Служио литургију у капели Св. архангела Михаила у манастиру Благовештењу; посетио Мраморац у циљу одређивања места за нови храм;

27. Служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Видовдан служио литургију у манастиру Св. Николе у Својнову;

ЈУЛ

1. Замонашио по чину мале схиме расофорну монахињу Дарију и искушеницу Марију Бајовић давши јој име Матрона;

2. Посетио градилишта нових храмова у Јунковцу, Шумама, Башину и Грчцу, а такође и храм Успенија Пресвете Богородице у Саранову; посетио Кочино Село у циљу одређивања места за нови храм;

Од 4 до 6. јула служио литургије у манастиру Каленићу;

На Ивањдан служио литургију у Орашију и рукоположио ћакона Петра Пантића у чин презвитера;

11. Служио бденије у манастиру Ралетинцу;

На Петровдан служио литургију у манастиру Ралетинцу; осветио темељ новог храма Вазнесења Господњег у Сували; посетио храм Покрова Пресвете Богородице у Избеници;

14. Примио епископа осечкопольског и барањског Лукијана;

17. Осветио темељ новог конака манастира Саринца;

18. Служио литургију у Младеновцу; посетио храм у Ковачевцу; осветио темељ новог храма Живоначалног

Источника у Дреновцу;

21. Посетио храм у Тополи;

23. Служио литургију у Саборној цркви и рукоположио у чин ћакона Николу Миловића, студента Богословског института;

25. Осветио нови храм Св. великомученика Георгија у Шумама; посетио манастир Никоље на Руднику; служио бденије у манастиру Вольавчи;

26. На празник Св. архангела Гаврила служио литургију у манастиру Вольавчи и рукоположио ћакона Николу Миловића у чин презвитера;

27. Посетио храмове у Бељини, Степојевцу и Конатицама;

28. Одржао састанак са верним народом у Драгобраћи у циљу подизања новога храма;

29. Осветио темељ новог храма Сaborа српских светитеља у Јунковцу;

АВГУСТ

1. Служио литургију у манастиру Дивостину; осветио темељ новог храма Св. великомученика Георгија у Комарицама;

На Св. Илију служио литургију у Лесковици, Румунија; посетио храм Старој Молдави, Румунија;

3. Одржао братски састанак са свештенством у Старој Молдави, Румунија; посетио нови храм Св. оца Николаја у Свињици, Румунија;

4. Служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

10. Поздравио Његову Светост патријарха цариградског Вартоломеја у Саборном храму у Крагујевцу и на Оplenцу;

14. Посетио епископа сремског Василија у Сремским Краловцима; држао предавање у Карловачкој гимназији;

15. Служио литургију у Саборној карловачкој цркви;

18. Служио заупокојену литургију и парастос протојереју-ставрофору Радовану Мильковићу, бившем професору Карловачке богословије и пароху лоренском, САД; служио бденије у манастиру Благовештењу;

На Преображење служио литургију у манастиру Благовештењу;

23. Посетио манастире Дивостин, Драчу и Прекопечу;

24. Посетио манастире Денковац, Саринац, Ралетинац и Каленић и храмове у Белушићу и Белошевцу;

26. Посетио академика Душана Каназира, председника САНУ у Београду;

27. Служио бденије у манастиру Бездину;

28. Служио литургију у манастиру Бездину и замонашио искушеницу Викторију, по чину одјејанија рјаси и камилавки, давши јој име Ангелина;

29. Осветио обновљени храм у Петрову Селу (Румунија) и служио литургију;

СЕПТЕМБАР

2. Посетио храмове у Миросальцима, Великим Црљенима, Рудовцима и Конатицама; одслужио помен на гробу протојереја-ставрофора Николе Протића;

5. Служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу и рукоположио у чин ћакона Горана Дабетића, студента Богословског института; осветио темељ новог храма Св. праведног Јова у Прекопечи;

8. Посетио манастир Св. Николе у Својнову и градилишта храмова у Суваји и Течићу;

10. Посетио храмове у Јагодини, Ракитову, село Кончарево и манастир Јошаницу; служио бденије у манастиру Каленићу;

На Усековање служио литургију у Орашју; служио вечерње у манастиру Светог Луке у Бошњанима;

12. Служио годишњи парастор митрополиту добробосанском Владиславу у Саборној цркви у Крагујевцу;

14. Служио литургију у манастиру Тресијама; посетио манастир Павловача;

16. Посетио храм у Дубокој и манастир Грнчарицу;

18. Служио бденије у манастиру Саринцу;

19. Осветио нови храм манастира Саринца, служио литургију и рукоположио Горана Крстића у чин ћакона;

20. Служио литургију у манастиру Ралетинцу и рукоположио ћакона Горана Крстића у чин презвитера; посетио храм Св. кнеза Лазара у Крагујевцу – Белошевац;

На Малу Госпојину служио литургију у Тополи; посетио храм у Младеновцу;

22. Посетио градилишта храмова у Јунковцу, Загорици и Трнави;

23. Посетио Петровац у циљу одређивања локације за нови храм, Загорицу и Трнаву;

25. Учествовао на опелу Др Милутина Томашевића, бившег потпредседника Епархијског савета, у Крагујевцу;

26. Крстio Радмила Вујичића у Саборној цркви у Крагујевцу; служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Крстовдан служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу;

28. Осветио темељ новог храма Св. великомученика Прокопија у Суморовцу.

ОКТОБАР

1. Посетио храмове у Степојевцу, Барошевцу, Великим Црљенима, Лазаревцу, Рудовцима и Липару;

2. Посетио манастире Драчу, Дивостин и Прекопечу;

3. Посетио манастире Каленић, Ралетинац и Саринац;

9. Осветио капелу Св. апостола Петра на Оplenцу, а потом служио литургију и парастос краљу Александру; осветио темељ новог парохијског дома у Јагњилу;

12. Осветио нови иконостас и служио литургију у Саранову; држао предавање о потреби верске наставе у Ковачевцу;

На Покров Богородице служио у Саборној цркви у Крагујевцу;

16. Посетио храмове у Даљу, Вуковару и Борову, а потом присуствовао бденију у Даљу;

17. Са епископима осечкопольским и барањским Лукијаном и тетовским Јованом служио литургију у Белом Манастиру, а потом учествовао у освећењу темеља новог храма;

20. Служио помен над гробом Др Милутина Томашевића;

21. Служио парастос у Шумарицама;

23. Служио литургију за покој душе блажене памјати епископа Валеријана;

24. Осветио нови храм Силаска Светога Духа у Улбечу, Румунија;

26. Служио помен над гробом епископа темишварског Никанора (Поповића);

27. Присуствовао јутрењу у Старој Молдави, Румунија; осветио нови храм Св. оца Николаја у Свињици, Румунија;

28. Присуствовао академији поводом стогодишњице рођења Милоша Црњанског у Темишвару;

31. Посетио у Пожаревцу епископа браничевског Саву.

НОВЕМБАР

3. Посетио манастире Ждребаоник и Дајбабе;
6. Служио литургију и парастос у храму Ваксрења Христова на Бозману – Крагујевац;
8. Служио литургију и осветио темељ нове црквене сале у Обрежу; посетио манастир Св. Николе у Својнову;
14. Служио литургију у Саборној цркви и рукоположио Дејана Петровића, свршеног богослова, у чин ђакона; крстио Катарину Чејовић; пререзао колач крагујевачким лекарима; служио на опелу сликара Милутина Величковића у Крагујевцу;

16. Служио литургију у манастиру Грнчарици и рукоположио ђакона Дејана Петровића у чин презвитера;

20. Учествовао на опелу Радмиле Ђорђевић у Јагодини; служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Св. архангела Михаила служио литургију у Саборној цркви у Крагујевцу и рукоположио Слађана Обрадовића,

свршеног богослова, у чин ђакона;

22. Служио литургију у Саборној цркви и рукоположио ђакона Слађана Обрадовића у чин презвитера, а Дејана Бркића у чин ђакона; осветио темељ храма Св. Козме и Дамјана у Загорици;

23. Служио литургију у Саборниј цркви и рукоположио ђакона Дејана Бркића у чин презвитера;

24. Посетио председника Скупштине општине Барајево;

26. Присуствовао свечаностима на машинском факултету у Крагујевцу;

ДЕЦЕМБАР

2. Служио помен епископу браничевском Сави у Саборној цркви у Крагујевцу;

3. Служио бденије у манастиру Каленићу;

На Ваведење служио литургију у манастиру Каленићу;

5. Учествовао у служењу литургије и опела блажене успомене епископу браничевском Сави у Пожаревцу;

8. Учествовао на литургији у Тополи и посетио Дом Св. Јована Крститеља;

13. Учествовао на опелу монахиње Јелене (Меденице) у манастиру Јошаница;

15. Примио Др Војислава Коштуницу;

18. Служио бденије у Саборној цркви у Крагујевцу;

На Светог Николу служио литургију у манастиру Грнчарици;

26. Служио литургију у Араду, Румунија; председавао седници Епархијског савета у Темишвару.

Каленић

Година XV
1-6/1993

Издавач – Српска православна епархија шумадијска

Излази шест пута годишње

Уређује Одбор

Главни и одговорни уредник
Драгослав Степковић

Уредништво и администрација
„Каленић“, 34000 Крагујевац,
Главна улица 67

Телефон 034/ 32-642

Штампа – EXCELSIOR, Београд,
Зарија Вујошевића 55

РОЂЕЊЕ ПРЕСВЕТЕ БОГОРОДИЦЕ, СЛАВА ТОПОЛЕ

По благослову Његовог Преосвештенства епископа шумадијског Г. Др Саве, представници грађана општине Тополе у локалној скупштини донели су одлуку да слава престонице нове српске државности буде дан када се Црква сећа, празнује и прославља Рођење Пресвете Богородице. Више је мотива што је рођендан Богомајке одређен за славу града у коме је поникла благородна династија Карађорђевића, а међу првима је што је Вожд Карађорђе своју задужбинску цркву у Тополи, пре више од 180 година, посветио овом празнику. На Малу Госпојину 1993. године нова, боље рећи стара и права слава је прослављена како су то чинили наши преци, Божијом службом, ли-

тијом, резањем славског колача. Свету архијерејску литургију у задужбинском храму Карађорђевом служио је епископ шумадијски Г. Др Сава, који је, затим, улицама Тополе, уз учешће свештенства и великог броја грађана и гостију, предводио литију. Пред храмом, наш владика и општински руководиоци пререзали су славски колач, помоливши се Господу Исусу Христу и Пресветој Богородици да заштите и сачувају Тополу, Србију и српски народ.

Домаћини су за Епископа, свештенике и многобројне угледне госте, као и за своје суграђане приредили трпезу љубави, током које су владика шумадијски, Преосвећени Г. Сава и градоначелник Тополе г.

Милован Маринковић, изменили здравице.

Од нашег архијереја чуло се да се морамо молити Богу да Топола поврати старо место, „да буде Пијемонт у који су многе српске очи упрте, од Карађорђа до наших дана“. Свака власт мора служити Богу и свом роду, по предању благочестивих Немањића и Карађорђевића.

Градоначелник Маринковић је нагласио да руководство Тополе, на чијем је он челу, жели да овај град развије на начелима хришћанства, демократије и оданости традицији. У том настојању, Српска православна црква је ослонац, а узор и нада је светла династија Карађорђевића.

Са тополске Славе 1993. године

Храм Светог великомученика Георгија
у Шумама